

Stenografični zapisnik

dvanajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 13. februvarija 1894.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela. — Zastopnika c. kr. vlade: deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia in Ivan Mesar. — Zapisnikar: deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XI. deželno-zborske seje dné 10. februvarija 1894.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 69. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o napravi mitnice na Savskem mostu pri Radečah.
4. Priloga 70. Poročilo deželnega odbora gledé opustitve mitnice v Podklanci na Ribniško-Bloški deželni cesti v cestnem okraji Ribniškem.
5. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora, in sicer o: § 8. C: Deželna vinarska, sadjarska in poljedelska sola na Grmu.
6. Ustno poročilo upravnega odseka o napravi nove, 380 m dolge okrajne ceste pri Radoljci z dotičnim zákonskim načrtom (k prilogi 62.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé združitve vasi Gnaden-dorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem (k prilogi 63.).
8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Boštanji, da naj se pri sestavi novega lovskega zakona ozira na kmetijski stan.
9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstev Kropa, Kamnagorica in Ovišje za ustanovitev zdravniškega mesta v Kropi.
10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Hoteču, okraja Litijskega, gledé nabrežnih zgradb ob reki Savi.
11. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o: § 6. Občila.
12. Priloga 68. Poročilo finančnega odseka o predloženem načrtu zakona gledé preskrbljevanja vode za občino Ambrus in za kraja Visejc in Ratje v občini Žužemperk (k prilogi 52.).
13. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah občin Škofjaloka, Žiri, Poljane, Trata, Kovor, Sv. Križ, Naklo, Tržič, Sv. Katarina, Sv. Ana in Kranj za zgradbo železnice Kranj-Tržič-Ljubelj.

Stenographischer Bericht

der zwölften Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 13. Februar 1894.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder, mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischöf Dr. Jakob Missia und Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokollés der XI. Landtagsitzung vom 10. Februar 1894.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 69. Bericht des Landesausschusses mit Vorlage des Gesetzentwurfes, betreffend die Errichtung einer Maut an der Savelbrücke bei Ratschach.
4. Beilage 70. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Auflassung der Maut in der Station Podklanz an der Reifnitz-Oblater Landesstraße im Straßenbezirke Reifnitz.
5. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-Ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über § 8. C: Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden.
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Herstellung einer neuen, 380 m langen Bezirksstraße bei Madmannsdorf sammt dem bezüglichen Gesetzentwurf (zur Beilage 62).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnaden-dorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee (zur Beilage 63).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Savenstein um Berücksichtigung des bäuerlichen Standes anlässlich der Feststellung des neuen Jagdgesetzes.
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Kropf, Steinbüchel und Duschjiche um Creirung einer Arztsstelle in Kropf.
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Höttsich im Bezirke Vittai inbetreff der Ufer-schutzbauten am Savelflusse.
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über § 6. Communicationsmittel.
12. Beilage 68. Bericht des Finanzausschusses über den vorgelegten Gesetzentwurf, betreffend die Wasserbeschaffung der Gemeinde Ambrus und der Ortschaften Visejc und Ratje in der Gemeinde Seisenberg (zur Beilage 52).
13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen der Gemeinden Bischoflack, Sairach, Pölland, Trata, Raier, Hl. Kreuz, Raklas, Neumarkt, St. Katharina, St. Anna und Krainburg um Ausbau der Eisenbahn Krainburg-Neumarkt-Loibl.

14. Ustno poročilo finančnega odseka o samostalnem predlogu gledé prispevka za napravo načrta za belokranjsko lokalno železnico (priloga 46.) in o prošnji odbora za nadaljevanje zgradbe železnice od Novegamesta do Črnomlja in Metlike.
15. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah občin Škofja-Loka, Žiri, Poljane, Trata in Senožeče za zgradbo železnice Škofjaloka-Divača.
16. Ustno poročilo upravnega odseka o napravi nove deželne ceste od Gomile do Štamperga na Zagrebški državni cesti v Trebanjskem cestnem okraji in o uvrstitvi od Gomile do deželne ceste Radna-Mokronog-Velika Loka držičega, 380 m dolgega kosa okrajne, v zakonu o uvrstitvi cestá iz l. 1866. pod točko 32 a) navedene ceste med deželne ceste z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 58.).
17. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve v cestnem okraji Krškem se nahajajoče občinske ceste, ki se pri Belem Bregu od Krško-Kostanjeviške deželne ceste odcepi ter drži čez Drnovo, Zasap in Češence do Cerkljan in od tu naprej do ondotnega broda čez Krko, med okrajne ceste (k prilogi 61.).
18. Ustno poročilo upravnega odseka o načrtu za preložitev deželne ceste iz Radne čez Mokronog na Veliko Loko med km 24.140 in km 25.760 z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 64.).
14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den selbständigen Antrag, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages behufs Verfassung des Vorprojectes für den Bau der Weißkrainer Local-eisenbahn (Beilage 46) und über die Petition des Comité's zur Fortsetzung des Eisenbahnbaues Rudolfswert-Tschernembl-Wöttling.
15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen der Gemeinden Bischoflack, Sairach, Pölland, Trata und Senojetich um Ausbau der Eisenbahn Bischoflack-Divača.
16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Herstellung einer neuen Landesstraße von Gomila bis Steinberg an der Agramer Reichsstraße im Straßenbezirke Treffen und Aufnahme des von Gomila abwärts bis zur Radna-Massenfuß-Groß-lader Landesstraße führenden, 380 m langen Fragmentes der im Straßen-Kategorisirungsgesetze vom Jahre 1866 unter Post 32 a) vorkommenden Bezirksstraße in die Kategorie der Landesstraßen sammt Vorlage des bezüglichen Gesetzentwurfes (zur Beilage 58).
17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Gurkfeld vorkommenden, bei Belibreg von der Gurkfeld-Landstraße Landesstraße abzweigenden, über Drnovo, Sasap und Reichdorf bis Zirkle und von da bis zu der dortigen Gurküberfuhr führenden Gemeindefstraße in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 61).
18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project für die Umlegung der Radna-Massenfuß-Großlader Landesstraße im Concurrencybezirke Massenfuß zwischen km 24.140 und km 25.760 sammt dem bezüglichen Gesetzentwurfe (zur Beilage 64).

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopo dne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XI. deželno-zborske seje dné 10. februvarija 1894.

1. Lesung des Protokollses der XI. Landtagsitzung vom 10. Februar 1894.

Tajnik Pfeifer

(bere zapisnik XI. seje v slovenskem jeziku — liest das Protokoll der XI. Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Ta točka odpade, ker nimam ničesar naznanjati.

3. Priloga 69. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o napravi mitnice na Savskem mostu pri Radečah.

3. Beilage 69. Bericht des Landesausschusses mit Vorlage des Gesetzentwurfes, betreffend die Errichtung einer Maut an der Savebrücke bei Ratschach.

Deželni glavar:

To poročilo bode danes dopoldne razdeljeno, še ni prišlo iz tiskarne, predlagam pa, da se takoj izroči finančnemu odseku z ozirom na to, ker gre za prispevek dežele za zgradbo mostu.

(Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.)

Ker ni ugovora, izročam to prilogo finančnemu odseku.

4. Priloga 70. Poročilo deželnega odbora gledé opustitve mitnice v Podklanci na Ribniško-Bloški deželni cesti v cestnem okraji Ribniškem.

4. Beilage 70. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Auflassung der Maut in der Station Podklanz an der Reifnitz-Obflaer Landesstraße im Straßenbezirke Reifnitz.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Prestopimo na daljno točko dnevnega reda, to je:

5. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 8. C: Deželna vinarska, sadjarska in poljedelska šola na Grmu.

5. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichs-Ausschusses über den Rechnungsbereich des Landesausschusses, und zwar über § 8. C: Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauerschule in Stauden.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je v imenu odseka za letno poročilo poročati o § 8. letnega poročila črka C: «Deželna vinarska, sadjarska in poljedelska šola na Grmu.» V obče bi o tej šoli omenil, da se mi vidi, da je obiskovanje v primeri s troški jako majhno in da bi bilo želeti, da bi se na kak način povzdignilo, da bi se tako troški, katere prispevata dežela in država za jednega učenca, primerno pomanjšali. V tem pogledu si bodem koncem razprave usojal staviti predlog, kajti troški znašali so za jednega učenca za deželo 240 gld., in za državo 104 gld., torej skupaj 344 gld., kar je na vsak način visoko.

Predlagam, da se takoj preide v specialno debato.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo. Gospod poslanec Hribar se je oglašil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Častiti gospod poročevalec je v svojem poročilu omenil, da se mu zdi, da je v primeri z velikimi troški, katere stane šola na Grmu, obiskovanje te šole vendar premajhno. Pogledal sem bolj natanko letno poročilo kmetijske šole na Grmu od leta 1892. in 1893. in videl sem tu čudovito prikazen, da je obisk te šole ravno z Dolenjske tako neznamen, da ni v primeri z drugimi kraji kranjske in stajerske dežele. Iz tega poročila vidim, da je izmed 17 učencev v šolskem letu 1893/94 vstopil v šolo samo jeden učenec z Dolenjske. Ako prištevam potem še one gojence, kateri so iz letnika 1892/93 prestopili v II. tečaj, vidim,

da so izmed 27 učencev samo 4 bili z Dolenjske. Takrat, ko se je ustanavljala ta šola, navajalo se je, kolikor se spominjam iz stenografičnih zapisnikov, katere sem čital, kot glavni uzrok ustanovitve ta, da se ima povzdigniti gospodarstvo zlasti tudi na Dolenjskem. Vsaj se ne dà prikivati, da je gospodarstvo bolj razvito na Gorenjskem in Notranjskem nego na Dolenjskem, in vendar vidimo, da Dolenjci ne frekventujejo kmetijskega zavoda. Ako se po uzrokih te prikazni povprašuje, tedaj moram priznavati, da tiče uzroki v tem, ker so Dolenjci premalo dovezetni za napredek. Tam vlada, kakor je tudi drugodi na Kranjskem vladalo še pred nedavnim časom mnenje: «Kakor so delali očetje, delajo naj tudi sinovi, in ravno tako bodo izhajali, kakor so izhajali očetje.» Da bi se pa ljudstvo povpraševalo, pod kakimi razmerami so živeli očetje in kake so razmere dandanes, to jim ne pride na misel. Zato mora pa biti skrb vseh faktorjev, ki imajo vplivati na narodno-gospodarsko vzgojo slovenskega naroda, da Dolenjce opozarjajo na to, da so tisti časi, ko so ljudje živeli tako brzbrizno, že davno minuli, da izpremenjene razmere tudi zahtevajo izpremenjenih ljudi, in kadar se bodo Dolenjci prepričali, da so nezadovali, kar se tiče narodnega gospodarstva, potem mislim, da bodo raje pošiljali svoje sinove v kmetijsko šolo na Grmu.

Gospôda moja, kdo pa ima pred vsem skrbeti za to, da se bodo dolenjski prebivalci poučili o važnosti šole na Grmu? Učiteljstvo in duhovščina, in jaz izražam željo, da bi ta dva stanova, katera bi skupno delujoča silno veliko lahko storila za to, da se pouči ljudstvo na Dolenjskem o tem, kako važen, da je napredek v gospodarstvu, in koliko ljudstvo lahko profituje od šole na Grmu, zavedala se svoje dolžnosti. Kadar se bode ljudstvo o tem poučilo, obiskovali bodo dolenjski sinovi intenzivneje, kakor do sedaj, našo šolo in ne bomo več videli prikazni, da so izmed 27 učencev na Grmu, samo 4 z Dolenjske, katera je vendar obsirnejša, nego Gorenjska ali Notranjska, kateri pa vsaka zase pošilja veliko več gojencev v kmetijski zavod na Grmu. Toliko imam opomniti o tej čudni prikazni, katero sem posnel iz letnega poročila deželne vinarne, sadjarske in poljedelske šole na Grmu pod št. I.

Sedaj pa mi bodi dovoljeno, da spregovorim nekoliko besed o tem letnem poročilu samem. Nisem v obče nezadovoljen z njim. Vsaj sem iz nemškega teksta letnega poročila o tej šoli za leto 1890/91 izvedel, da sem «ein vornehmer Herr». Vkljub hvaležnosti za ta poklon, moram pa gledé na sestavo letnega poročila napraviti vendar nekoliko opomb. Jaz mislim, da je to letno poročilo pred vsem namenjeno slovenskemu prebivalstvu dežele kranjske; vsaj je učni jezik slovenski, in naravno je, da drugače ne more biti, ker je šola namenjena kmetiskim sinovom deželnega stanovništva. Če pa pogledate letno poročilo in se vprašate, ali bi to letno poročilo, ako ga dobi v roko, razumel priprost kmetovalec, morate tudi vprašanje zanikati. Še celó človek, kateri je po šolah posedal in ki slovenski jezik pozna, mora silno misliti, da iz slovenskega teksta ugame pravi zmiselj, in meni se je večkrat zgodilo, da sem moral pogledati v nemški tekst, da sem razumel,

kak zmiselj ima dotični odstavek v slovenskem besedilu. Videti je iz vsega letnega poročila, in nečem ravnateljstvu tega odrekati, da je v originalu sestavljen v slovenskem jeziku in potem šele prestavljeno na nemški jezik; ali zdi se mi, da je takrat, ko se je sestavljalo slovensko originalno poročilo, mislilo nemški, to prevajalo v slovensčino, in da se je potem tako porojeni slovenski tekst prestavil na nemški jezik. Kakošen je nemški tekst, o tem ne morem soditi, ker moram odkritosrčno povedati, da ga nisem prečital in da sem ga pogledal le takrat, kadar kakega odstavka v slovenskem tekstu nisem razumel. Ali, gospôda moja, tako letno poročilo, če hoče kaj koristiti in uplivati, da se pozornost Dolenjskega prebivalstva in sploh slovenskega stanovništva dežele obrne na zavod, mora biti sestavljeno tako, da ga bodo ljudje tudi umeli. Tega poročila pa — na to stavim z vsakim — ne bode umel noben kmet. Tukaj sem našel nekoliko izrazov, ki so tako čudni, da ne morem razumeti, kako so prišli v poročilo. Terasa pri vinogradu imenuje se «pašen», pašno ali «pašnja»; ne vem odkodi je ravnateljstvo vzelo te izraze, morebiti je hotelo reči pojas ali pas. Potem se pripoveduje, da so se lotili prekapavanja «na odločno zapadno ležečem svetu, kateri je bil prvotno za kostonjev kolosek namenjen». Nisem mogel priti na to, kaj pomenja izraz «kolosek» in šele, ko sem pogledal nemški tekst, izprevidel sem, da sadé na dotičnem kraju kostonje, da jih potem posekajo za količe za trte. Iz slovenskega teksta se pa tega nikakor ne more razvideti. Slovenski jezik ima to svojstvo, da ne rabi sestavljenih besed, in če poslušate priprostega kmetovalca, kateri vendarle najčistejši slovenski jezik govori, videli bode, da se izogiblje sestavljenih besed, da pa vendar govori tako čist in jasen slovenski jezik, kakor ga, žalibog, v naše pismenosti več ne nahajamo. Želeti bi bilo torej, da deželni odbor šolskemu voditeljstvu naroči, da vselej, predno dá poročilo v tisek, predloži slovenski tekst deželnemu odboru, da ga popravi tako, da bode umljiv tudi Slovincu, kateri ne razume nemškega jezika.

To letno poročilo je pa tudi sicer precéj interesantno in mnogo stvari bi mogel navesti, ako bi me to ne speljalo predaleč. Opozarjal bi Vas le na stran 19., kjer se pripoveduje, da se je hotelo pričeti z zeleno požlahnitvijo, da se je pa stvar popustila, ker je «to postopanje dosti prezamudno — predolgočasno in predrago». Vprašam Vas, kaj poreče kmetovalec, če bere, da je šolsko voditeljstvo opustilo kako delo, ker je «predolgočasno»? Seveda je to le napačen izraz, kajti v nemškem tekstu se pravi «zu frühzeitig», torej prezamudno, ali po slovenskem tekstu mora vsakdo soditi, da je vodstvo opustilo delo, ker ni bilo dovolj kratkočasno. Potem sem v svojo žalost v letošnjem letnem poročilu pogrešal natančnejega pojasnila o neki stvari, katera se je omenila v letnem poročilu za leto 1891/92 in o kateri sem sodil, da je epohalne važnosti za narodno gospodarstvo na Kranjskem. V letnem poročilu za leto 1891/92 pripoveduje se na strani 53.: «V starem vinogradu pod zidanico zagnojili smo z gnojem, zadobljenim od deputatne krave in prešiča vinsčaka, lep del starega v vrste zasajenega vinograda».

Pričakoval sem, da o «presiču vinščaku», katerega sem zmatral za kako novo pasmo, letos izvemo kaj novega, ker sem mislil, da utegne ta nova pasma postati velike važnosti za svinjerejo ne samo naše, ampak tudi sosednih dežel. Žalibog o tem letos ničesar nisem našel v letnem poročilu, in šele, ko sem pozneje pogledal nemški tekst prejšnjega leta, se mi je stvar pojasnila, da namreč ni šlo za nobeno novo pasmo, temveč samo «um daš Schwein deš Winzers» (veselost — Heiterkeit), za presiča, katerega je redil vinščak. Ta vzgled naj služi v dokaz, da je neobhodno potrebno, da se letno poročilo, predno se dá v tisek, v slovenskem tekstu popravi. Neobhodno potrebno se mi zdi, da se slovenski tekst ne, kakor do sedaj, dá v tisk, ne da bi bil poprej prišel v roke gospoda poročevalca deželnega odbora, temveč da se poprej predloži deželnemu odboru in pregleda in popravi po uradniku, ki je večš slovenskega jezika, in da se šele potem ravnateljstvu dovoli, da ga dá natisniti. Toliko mi je bilo treba omeniti, in prosim, da deželni odbor v bodoče v tem zmislu ravnati blagovoli.

Deželni glavar:

Njega ekselenca gospod poslanec baron Schwegel oglasil se je k besedi.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Den Ausführungen des geehrten Herrn Vorredners hätte ich nur zwei kurze Gegenbemerkungen entgegenzustellen. Er beantragt, daß der Jahresbericht von der Direction zuerst dem Landesauschusse vorgelegt und dann erst, wenn dieser ihn gebilligt haben wird, publicirt werden soll. Meine Herren! Ich will die philologischen Rücksichten, welche für diese Procedur geltend gemacht werden, nicht untersuchen, glaube aber, daß diese nicht so maßgebend sein sollten, als die Rücksicht auf eine unabhängige Berichtserstattung. Ich würde es sehr bedauern, wenn die Berichte der Direction erst der Censur des Landesauschusses unterworfen werden müßten, indem die philologische Durchsicht unmöglich sich bloß darauf beschränken würde, zu constatiren, ob z. B. «Terrasse» so oder so richtig übersezt wird, sondern weil auch Anträge gestellt werden könnten, die mit den Anschauungen des Landesauschusses nicht übereinstimmen und die Correctur vielleicht auch auf diese Dinge ausgedehnt werden könnte, was dem Interesse der Anstalt vielleicht zweckwidrig wäre. Außerdem aber möchte ich noch speciell auf eine Einwendung, die vorgebracht wurde, hinzuweisen mir erlauben. Wenn der Ausdruck «predolgočasno» angeführt und bemerkt wurde, die Direction hätte sich eines etwas zu weitgehenden Bonmots bedient, so möchte ich darauf aufmerksam zu machen mir erlauben, daß der Ausdruck «predolgočasno» in Verbindung gebracht wird mit «prezamudno» und «predrago». Das würde sich mit dem deutschen Texte, daß ein bestimmtes Verfahren eingestellt wurde, weil es zu saumelig und zu theuer ist, vollständig decken, indem «prezamudno» und «predrago» genau dem entspricht, was im deutschen Texte gesagt ist. «Predolgočasno» ist vielleicht überflüssig, es kann aber niemanden verführen, die Sache nicht so zu verstehen, daß das Verfahren ein zu kostspieliges, zeitraubendes

ist und daß es deshalb eingestellt wurde. Das glaubte ich zur Rechtfertigung des Berichtes vorbringen zu müssen, habe mir aber diese Bemerkungen nur bezüglich des Hauptantrages gestattet, welcher dahingehet, daß der Bericht zuerst dem Landesauschusse vorgelegt und erst nach dessen Genehmigung als druckfähig erklärt werde. Dieser Vorgang wäre zweckwidrig, und deshalb muß ich mich gegen denselben aussprechen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Vsaj nisem ničesar predlagal; samo željo sem izrekel!»)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Gospod predgovornik Hribar je že zadnjič delal nekatere opazke glede učencev na Grmu, na katere tačas nisem odgovarjal, ker ni bilo prilike za to. Grajal je, da se morajo učenci preveč baviti s praktičnimi deli, da delajo posebno po leti kakor hlapci in težaki in da zato zanemarjajo teoretični pouk. Opozarjati moram na program šole, v katerem se čita, da ta šola ni namenjena toliko za teoretični pouk, ampak poglavitno za to, da se vzgojijo učenci za praktično kmetsko življenje in z sistematično delovanje in da se privadijo težav kmetskega stanu. Vse, česar se učenci v šoli naučijo teoretičnega, morajo praktično zvrševati v vinogradih, v kletih, v drevesnici, na vrtu, na polji in travnikih, in sicer se vrši praktični pouk bolj po leti, teoretični bolj po zimi. Če gospod poslanec Hribar misli, da se šola ne drži natančno programa, moram mu oporekati, ker je učni red potrjen od ministerstva in se ga mora vodstvo natanko držati. Zato so ure razdeljene tako, da se po leti teoretično poučuje popoldne, praktično delajo pa učenci zjutraj in zvečer. Če gospod poslanec misli, da so vsled dela na polji, v vinogradu itd. učenci preveč utrujeni, nego da bi mogli slediti teoretičnemu pouku, moram ugovarjati, kajti ravno ta prememba v teoretičnem in praktičnem pouku dobro vpliva na učence, ker jih telesna utrujenost ne bo zavračala od duševnega dela. Opozarjam na slavnega Gladstonea, o katerem je znano, da v prostih urah drva seka (poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Na Grmu ni Gladstoneov!») Telesna dela ne ovirajo teoretičnega pouka in ne škodujejo učencem.

Kar se pa tiče današnjih opazek gospoda poslanca Hribarja in tudi gospoda poročevalca, moram v prvi vrsti ugovarjati, da bi bil obisk Grmske šole premajhen. Na takih solah nikjer ni velik. Na Štajerskem, v Mariboru, tudi ni več kakor 25 do 30 učencev na leto. Letos šteje šola na Grmu 27 učencev, in to je že lepo število. Sploh z veseljem konstatujem, da obisk od leta do leta narašča, in da smo sedaj prišli do števila, katerega se s početka niti nadejali nismo. Tukaj med nami sedi gospod, ki tudi ni verjel v uspehu te šole, in ki je več botélj šampanjca stavil, da šola nikoli ne bo stela čez 20 učencev. Danes jih imamo 27, in upam, da jih bo s časom še več. Reklo se je, da se gledé obiska dolensjska stran premalo udeležuje.

Vodstvo temu ni krivo. Ono izdà poročilo, ga razposilja učiteljem, županom in župnikom in spodbuja ljudstvo, kolikor mogoče, ali dosedaj res z malim uspehom, in kar materijala z Dolenjskega prihaja, je navadno prav slab. Na šoli so bili na primer fantje iz Bele Krajine, ki so se izučili, potem pa šli «hazirat» ali v Ameriko in so se popolnoma pogubili za našo deželo.

Sedaj preidem na letno poročilo, katero je gospod poslanec Hribar grajal, preveč grajal po mojem mnenju. Mogoče, da bi v gramatikalnem oziru ne ugajalo Levstiku, tako slabo pa ni, kakor ga slika gospod govornik. Pisano je seveda v slovenščini, katere se je ravnatelj najbolj v Vipavi navadil, in torej nahajate v poročilu nekoliko izrazov, ki so največ znani v Vipavi. Gospod poslanec Hribar je omenil besedo «kolosek», da mu je neznana in čudno skrpana. Ta izraz je povsodi na kmetih znan in tako navaden, da ni bilo posebno treba premišljevat, kaj pomeni, namreč, da je to kraj, kjer se količe za trte seka. To je dobra in stara slovenska beseda. Tudi beseda «pašen» je znana na Vipavskem, to je namreč vinograd, ki ima podzidje. Mogoče, da beseda ni čisto slovenska, da je italijanska, pa gotovo je stara in zdravno v rabi.

Kar se tiče želje gospoda predgovornika, da naj bi se letno poročilo, predno gre v tisk, najprej predložilo deželnemu odboru, ukazal je to deželni odbor vodstvu že pred več leti. Jaz sem potem poročilo pregledal, in ker je bilo preobširno, ga skrajšal in nekatere stvari izpuščal. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel: «Das ist einfach eine Fälschung des Berichtes!»). V zadnjem letu se to ni zgodilo. (Poslanec ekscelencabaron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel: «Ich hoffe!»). Vodstvo je namreč časih pretiravalo; na eni strani na primer piše, da je toča vse pokončala, na drugi strani pa pravi, da je bilo veliko pridelkov. To torej ni logično, in take stvari sem popravljal. V poslednjem času pa smo prepuščali vodstvu, da dela poročilo, kakor hoče.

Braniti pa se moram proti izrazu «Fälschung». Če se pretiranosti popravlja in poročilo nekoliko skrajša, pač nihče ne more reči, da se je poročilo falzificiralo. Večkrat se je vodstvu reklo, da so poročila preobširna, ali vodstvo piše prej ko slej, in zato se deželni odbor ni več vtikal in je vodstvu prepuščal, da piše poročilo slovenski in da ga potem prestavi v nemški jezik. Drugega nimam omenjati.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Lenarčič:

Zmatral sem, da spada ta obravnava v specialno debato, in zato tudi prvotno nisem ničesar omenjal o teh stvareh. Ker so se pa gospodje poslanci že udeležili te obravnave, usojam si tudi jaz napraviti nekoliko

opazek k letnemu poročilu Grmske šole. Gledé zunanje oblike bi omenil, da bi bilo dobro, ako bi se v poročilu rabila pravilna slovensčina, in v tem se popolnoma strinjam z željo gospoda poslanca Hribarja, da se, predno se da v tisek, pregleda in popravi pri deželnem odboru. Nikakor pa ne bi hotel, da se popravi v tem zmislu, kakor je menil ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel, da bi bilo potem nekak falzifikat pravega delovanja šole. Zlasti bi omenil neko napako, ki jo opazate skozi in skozi, da so lastna imena raznih trtnih vrst pisana z majhno začetno črko, jaz mislim, da bi se morala pisati z veliko črko.

Gledé vsebine poročila se pa mora priznavati z veseljem, da se je proti prejšnjim letom poročilo nekoliko zboljšalo. Na lanskega leta izrečeno željo pridelaja se je na strani 36. neka tabela, iz katere je razvidno, koliko se je pridelalo poljščin. To je nekaj, ampak ne vse, kar bi moralo biti. Če pogledate poročila drugih kmetijskih šol, videli bode, da so mnogo bolj popolna in ne obsegajo samo ene panoge kakor tukaj, temveč vse panoge, ki se gojé na takih gospodarstvih. Dobro bi bilo, ako bi se take tabele natanko delale, kakor na drugih enakih zavodih, in da bi bilo tudi povedano, koliko je bilo ene ali druge tvarine začetkom leta v zavodu, kajti to je lahko posnemati iz knjigovodstva, in to bi prišlo kot prva rubrika; potem se navedejo spremembe in končno se pové, koliko je ostalo. To vodstvu ne more prizadeti nikakega truda, ker se številke same podajajo, ako je knjigovodstvo v redu.

Omeniti hočem dalje nekaj o učnem redu v obeh tečajih. Zlasti bi omenil okolščine, da se poučuje nemščina v prvem in drugem, slovensčina pa le v prvem tečaju. Če pomislite, kak materijal pride na šolo, da so gojenci komaj dovršili ljudsko šolo ali pa pretrgali učenje sploh, potem ko so iz ljudske šole izstopili, bilo bi po mnenji odsekovem dobro, ako bi se slovensčina poučevala tudi v drugem tečaju, kajti potrebna je najmanj toliko, kolikor nemščina, in zato bodem koncem poročila v imenu odseka za letno poročilo stvil nek predlog v tem zmislu.

Dalje omenjam, da je v tem poročilu na strani 9. pod črko D povedano, zakaj se učiteljski tečaj ni vršil. Če pa primerjate to izjavo z izjavo pod marg. št. 31., videli bode, da je to protislovje.

Gledé cepljenja ameriških trt je povedano, da je bil uspeh slab.

Gledé izletov in potovanj na strani 10. pod črko F., bi omenil, da bi bilo dobro, ako bi v prihodnje izostala taka negativna poročila, kakor: «Ogledati so si hoteli novo veliko tovarno Schlesingerjevo, toda dež jih je sredi pota zavrnil.» (Veselost. — Weiterfeit.) Jaz mislim, da tisti dan ni bil edini, in če je bilo potrebno, da bi bili učenci si ogledali omenjeno tovarno, našel bi se bil za dotični izlet že še kak drug dan.

Glede vinogradstva moram v obče omeniti, da je poročilo jako obširno, da dobro navaja vse delo, ki se je tam vršilo, in ako bi človek sodil samo po letnem poročilu, moral bi misliti, da je šola izključno vinarska in ne tudi poljedelska in kmetijska. Opozarjal bi le na točki 2. in 3. na strani 16., kjer je povedano

o črvu, koliko ga je ostalo in da ga v prihodnje več ne bo. Hvalo Bogu, če ga ne bode, ali če je črv že kje v taki obilici, se v enem letu ne bo izgubil. Res je pač, da je hroščevo leto le vsako četrto leto, pa iz tega se ne more sklepati, da ga druga leta nič ni.

Gledé sadjarstva je v letnem poročilu jako malo povedano, kajti tukaj ne nahajam nobenih podatkov, kaj se je z visokim drevjem zgodilo, ali se je kaj pridelalo na lastnem posestvu in koliko se je prodalo. Treba je vodstvo opomniti, da popolni prihodnje letno poročilo v tem zmyslu, da bi se navedli tudi uspehi drevesnice. Naravnost čuden je na strani 24. prvi odstavek pod črko B, kjer je povedano, da je vodstvo kupilo 8 kg «peškov» za divjake, da pa od vsega tega ni nič izkhalo. Ako se to privatniku zgodi, naj bode, on ni odgovoren, pa v šoli se kaj tacega ne sme zgoditi. Vodstvo mora gledati, da ne dobi takih nekajljivih semen, če jih pa kupi od nezanesljive tvrdke, moralo bi se bilo prepričati o kajljivosti semen, kajti sicer se izgubi celo leto in učenci so v tistem letu prišli ob en učni predmet. Upam, da bode vodstvo v prihodnje za boljše peške skrbelo.

Gledé poljedeljstva moram omeniti, da se mora, kakor sem že rekel, poročilo nekoliko popolniti. Torej nimam o tej točki ničesar več omeniti.

O travništvu pa zopet pogrešam podatkov. Nič ni povedano, koliko se je pridelalo sena, rečeno je samo: «Hvalo Bogu, zadosti.» (Veselost. — *Geiterfeit.*)

Gledé živinarstva je predležče letno poročilo nekoliko popolnjeno, ker je na strani 30. povedano, kolika je bila povprečna mlečnost krav, namreč 1845 litrov. To je nekaj.

Kar se tiče zelenjadoreje, se mi pa vidi, da z dvema vrsticama stvar ni opravljena, ker je to učni predmet, ki se mora gojiti in zlasti tudi, ker stane samo vrtnar 380 gld., pomočnik pa 252 gld. na leto, ker torej samo te plači znašata 632 gld. Ker se tam doli lahko pridelala mnogo sočivja in ker je v Novem mestu jako ugoden trg, bi bilo dobro, ako bi se v letnem poročilu povedalo, kaj se je pridelalo in koliko se je prodalo sočivja.

Edino, kar je prav dobro, je poročilo o gozdarstvu. Tam je povedano, kakošne so bile vrbe in koliko komadov se je pridelalo. To ni veliko, pa vsaj dober namen, nekaj povedati, je razviden.

O šolskih stavbah nimam ničesar omeniti, le o vodnjaku je čudno, da se je mislilo, da pušča, končno pa se je pokazalo, da voda priteka v vodnjak. Čudno je, da se je šele po tako dolgem času prišlo na to.

Gledé letnega poročila o Grmski šoli nimam torej ničesar več omeniti.

V marg. št. 27. je omenjeno, da je upravnik Gvardjančič izstopil iz službe, potem je pa opazka, da se je dosedanja obojestranska šestmesečna odpoved znižala na tri mesece. Gospóda moja! mislim, da to ni bilo posebno umestno, da se je odpoved znižala na tri mesece, kajti jaz zmatram upravnika tudi kot neko učiteljsko moč, ker je navezan, da učence poučuje v praksi, in zato mislim, da bi bilo dobro, ako bi se vodstvo prepričalo, ali dotičnik ustreza zahtevam, katere se morejo nanj staviti, in če ustreza, naj bi se ohranil in ne od-

pravil kar tako, kajti sicer se bode, kakor že sedanja skušnja kaže, pripetilo, da se bodeta v enem letu menjala dva upravnika.

Končno si usojam v imenu odseka za letno poročilo staviti predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Deželnemu odboru se naroča, naj potrebno ukrene, da se bode slovenščina tudi v II. tečaju poučevala.»

Odsek za letno poročilo je tudi razmišljal gledé sredstev, kako naj bi se poskušalo povzdigniti obisk Grmske šole, kajti želeti je vsekako, da se obiskuje v obili meri in da se znanje o tem zavodu po deželi bolj razširi, kajti gotovo je, da se je dosedaj, razun v tej visoki zbornici, malo govorilo o tem zavodu, in zato je bil odsek mnenja, da bi bilo dobro, ako se na primeren način pové ljudem, da ima dežela tak zavod, morebiti potom anonce v «Pratiki» ali v koledarji Mohorjeve družbe. Na vsak način bi bilo dobro, ako se znanje o zavodu nekoliko razširi, in zato stavi odsek za letno poročilo še nasledni predlog:

«2.) Deželnemu odboru se naroča, naj na primeren način, znabiti po anonci v «Pratiki» in koledarji Mohorjeve družbe, skrbi za to, da se znanje o tem zavodu razširi po deželi in tako dobi večje število učencev.»

Deželni glavlar:

Otvorjam nadrobno debato.

Gospod poslanec dr. Vošnjak se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Vošnjak:

Vprašalo se je, ali je o učiteljskem tečaju to res, kar poroča vodstvo, ali to, kar poroča deželni odbor. Res je, kar poroča deželni odbor, da namreč ni bilo tečaja, ker je moral gospod Rohrman k vojaškim vajam. To je jeden razlog, drugi razlog pa je bil, ker se vodstvo ni prav povoljno izrazilo o uspehih tega učiteljskega tečaja, in zato se je deželni odbor posvetoval, ali se bode ta pouk na Grmu še vršil, ali pa, kakor priporoča vodstvo, da bi se v bodoče vršil v Ljubljani, kar bo sedaj, ko dobimo potovalnega učitelja za vinarstvo, lahko mogoče. Imeli bodemo trtnico pri prisilni delavnici, vrt kmetijske družbe je tudi na razpolaganje, in torej bode tudi pouk o sadjarstvu mogoč v Ljubljani.

Kar se tiče znižanja odpovedi na tri mesece, moral je deželni odbor to ukreniti, ker se je že večkrat pripetilo, da se je pokazala potreba, opravnika ali vrtnarja precej odpustiti iz službe. Deželni odbor je torej rajše znižal odpoved na tri mesece. Stvar je pač težavna, ker se ne najdejo tako lahko ljudje, ki bi ugajali vsem potrebam na šoli.

Kar se tiče naznanil o šoli, dajala so se poprej v časnike, sedaj pa izhajajo anonce prav za prav le, kadar se štipendije razpišejo. Gledé družbe sv. Mohorja pa opozarjam gospoda poročevalca, da sem jaz sam pred več leti priobčil obsirni članek v koledarji družbe sv. Mohorja o šoli na Grmu ter priporočal nje obisk.

Pridejana je bila tudi slika gradu, in torej se je v tem oziru storilo vse, kar je bilo mogoče.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Lenarčič:

Nimam ničesar omenjati, ker se gospodje tako strinjajo s tem, kar sem predlagal, ter stavim le še sledeči predlog:

«3.) Letno poročilo, § 8. C: Deželna, vinarska, sadjarska in poljedelska šola na Grmu, se vzame na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Prestopimo torej na glasovanje in prosim gospode, kateri pritrdijo prvemu predlogu odseka za letno poročilo, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki pritrdijo drugemu odsekovemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet.

Prosim gospode, kateri pritrdijo tretjemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi tretji predlog je sprejet in s tem rešena ta točka dnevnega reda.

Preidemo k daljni točki, to je:

6. Ustno poročilo upravnega odseka o napravi nove, 380 m dolge okrajne ceste pri Radoljci z dotičnim zakonskim načrtom (k prilogi 62.).

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Herstellung einer neuen, 380 m langen Bezirksstraße bei Radmannsdorf sammt dem bezüglichen Gesetzentwurfe (zur Beilage 62.).

Poročevalec Kersnik:

Visoki zbor! Okrajni cestni odbor Radoljski namerava med Lescami in Radoljco napraviti novo 380 m dolgo okrajno cesto, oziroma sprejeti jo med omrežje okrajnih cest. Ta cesta bi se pri Radoljci odcepila od sedanje okrajne ceste, ognila bi se hudemu ovinku in naravno črto napravila proti Lescami preko parcel, katere pripadajo štirim posestnikom. Načrt ima namen, da se omogoči prej priti iz Radoljce do Lesec, oziroma narobe, in da se izogne sedanjemu hudemu ovinku. Troški so skupaj proračunjeni na 1718 gld. 33 kr., in od tega spada na odkup zemljišč 820 gld. 70 kr. in na dela 891 gld. 63 kr. Gledé razlastitve moram omeniti, da se bode prav lahko zvršila; treba

bode odpisati samo parcele štirih zemljišč, katera so neobremenjena razun jednega, ki je pa tudi neznatno obremenjeno. V tem oziru torej ne bode težave.

Cestni odbor se je obrnil do deželnega odbora s prošnjo, da izposluje zakon, ki je potreben po cestnem zakonu, in deželni odbor nam je res predložil zakonski načrt.

Upravni odsek se je bavil z njim, uvaževal je potrebo in korist te nove cestne proge in si usoja po meni predlagati, da se načrt zakona vzame v pretres. Treba bode pa v zmyslu § 22. cestnega zakona povprašati še pri predpisanih oblastvih, ali imajo kake pomisleke iz vojaških ali javnih ozirov, in potem bode šele mogoče, načrt zakona predložiti v Najvišje potrjenje.

Upravni odsek torej predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Priloženemu zakonskemu načrtu se pritrjuje.

2.) Deželnemu odboru se naroča, na podlagi § 22. cestnega zakona poizvedavati in na podlagi pritrditev poklicanih oblasti izposlovati načrtu zakona Najvišje potrjenje.

1.) Dem beiliegenden Gesetzentwurfe wird die Zustimmung erteilt.

2.) Der Landesausschuss wird beauftragt, auf Grundlage des § 22 Straßengesetzes Erhebungen zu pflegen und auf Grundlage der Zustimmung der berufenen Behörden die Allerhöchste Genehmigung des Gesetzentwurfes zu erwirken.»

Prosim, da se prestopi v splošno razpravo.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno debato.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo, in prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec Kersnik:

(bere § 1. iz priloge 62. — liest den § 1. aus der Beilage 62.).

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

In allen Straßengesetzen sind die Straßenzüge dennoch stets genauer bezeichnet, als in dem vorliegenden Paragraphen, wo gesagt wird, daß «bei» Radmannsdorf irgendwo eine neue Bezirksstraße herzustellen sei. Wenn auch gleichzeitig Bezug genommen wird auf den Plan, so ist doch dagegen zu bemerken, daß dieser Plan keinen Bestandtheil des Gesetzes bildet, und erscheint es doch unbedingt nothwendig, den Straßenzug derart zu fixieren, daß, wenn man das Gesetz allein in die Hand nimmt, man doch weiß, welche Straße gemeint ist. Ich würde also an das hohe Haus und den Herrn Berichterstatter die Bitte stellen, daß der Text entsprechend geändert und

diefer Straßenzug deutlicher bezeichnet werde. Es wäre sehr leicht, den § 1 im slovenischen Texte etwa folgendermaßen zu formuliren: «V cestnem okraji Radovljiskem je med Lescami in Radovljico napraviti novo, 380 m dolgo okrajno cesto, ki se od okrajne ceste pri parceli št. 289 katastralne občine Radovljica odcepi in se med parcelama št. 110/1 in 110/2 združi z obstoječo okrajno cesto.» wie es im Motivenberichte heißt. Dort ist die Straße genau bezeichnet, und das kann, glaube ich, auch im Geſetze selbst sehr leicht geſehen. Desgleichen natürlich auch im deutschen Texte.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Kersnik:

Nimam nobenega povoda, ugovarjati gospodu deželnemu predsedniku, temveč sem mu le hvaležen za opomin. Opozarjam, da smo govorili v upravnem odseku, ali je v § 1. dovolj označena cestna črta ali ne, in reklo se je samo, da med Lescami in Radovljico sploh ne more biti druge bolj ravne in krajše ceste, in da je načrt itak priložen. Ugovor gospoda deželnega predsednika je pa iz legislatoričnih ozirrov tako tehten, da se mu prav rad upokorim, in torej si — menda v soglasji z gospodi člani upravnega odseka — usojam predlagati sledeči tekst:

«§ 1. V cestnem okraji Radovljiskem je napraviti med Radovljico in Lescami po načrtu, katerega je dal izdelati okrajni cestni odbor za cestni skladovni okraj Radovljiski, novo okrajno cesto v dolgoti 380 m, katera se od okrajne ceste pri parc. št. 289 katastralne občine Radovljica odcepi in se med parcelama št. 110/1 in 110/2 združi z obstoječo okrajno cesto. — § 1. Im Straßenzug Radmannsdorf ist zwischen Radmannsdorf und Lees eine neue Bezirksstraße in der Länge von 380 m nach Maßgabe des über Veranlassung des Bezirksstraßen-Ausschusses für den Straßen-Concurrenzbezirk Radmannsdorf verfaßten Projectes herzustellen, welche bei der Parzelle Nr. 289 der Catastralgemeinde Radmannsdorf abzweigt und sich zwischen den Parzellen Nr. 110/1 und 110/2 mit der bestehenden Bezirksstraße vereinigt.»

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, želi morda gospod poročevalec govoriti?

Poročevalec Kersnik:

Ne.

Deželni glavar:

Bodemo torej glasovali, in prosim gospode, kateri pritrdijo § 1., kakor ga je sedaj gospod poročevalec v spremenjeni obliki predlagal, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 1. je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 2.

Poročevalec Kersnik:

§ 2. se glasi:

«§ 2. Mojemu ministru notranjih stvari je naročeno, zvršiti ta zakon. — § 2. Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes wird Mein Minister des Innern beauftragt.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Uvod in naslov načrta zakona se glasita:

«Zakon z dne veljaven za vojvodino Kranjsko, o napravi nove, 380 m dolge okrajne ceste pri Radovljici. Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem na podstavi § 22. deželnega zakona z dne 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, tako: — Gesetz vom wirksam für das Herzogthum Krain, betreffend die Herstellung einer neuen, 380 m langen Bezirksstraße bei Radmannsdorf. Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich auf Grund des § 22 des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, anzuordnen, wie folgt:

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Z ozirom na to, da se je § 1. spremenil, prosil bi, da se tretje branje vrši šele v prihodnji seji.

Deželni glavar:

Torej se bode vršilo tretje branje o načrtu zakona v prihodnji seji.

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé združitve vasi Gnadendorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem (k prilogi 63.).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnadendorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee (zur Beilage 63.).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Mesto Kočevje je že pred dolgim časom prosilo, da naj bi se dva predkraja, ki se imenujeta «Gnadendorf» in «Hutterhäuser», združila s Kočevskim mestom. Rešiti je bilo pred vsem vprašanje v formularnem oziru, kako naj se postopa gledé te združitve, in v tem oziru se je deželni odbor obrnil do vlade, da naj pové, kako je postopati v formalnem oziru gledé tega, da bi se združila predkraja Gnadendorf in Hutterhäuser z Kočevskim mestom. V aktih se nahaja dopis visoke deželne vlade, ki se takole glasi (bere — ließt):

«Im Sinne der geſchätzten Note vom 22. Juli 1891, Z. 315, habe ich betreffs Incorporirung der Ortschaften Gnadendorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee Erhe-

bungen veranlaßt, denen zufolge, wie den begebogenen Acten gefälligst entnommen werden wolle, gegen die Einverleibung der beiden Vororte zur Stadt Gottschee administrativerseits Bedenken nicht im Wege stehen und insbesondere enthält das Stadtprivileg keinerlei Bestimmung, welche hierbei zu berücksichtigen wäre.

Im Belange der formellen Behandlung der Angelegenheit aber habe ich bei dem hohen k. k. Ministerium des Innern beantragt, worüber hochdaselbe mit dem Erlasse vom 1. I. Mts., Z. 3865, zu eröffnen fand, daß gegebenen Falles mangels irgend einer gesetzlichen Vorschrift über die Competenz zur Entscheidung über die Vereinigung von Ortschaften im Sinne des Anhanges II zur Gemeinde-Ordnung nichts anderes übrigbleiben werde, als über das vorliegende Begehren des Gemeinde-Ausschusses von Gottschee auf Incorporirung der Ortschaften Gnadendorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee das Zustandekommen eines Landesgesetzes ins Auge zu fassen.

Insoferne indes die Gemeindevorsteherung von Gottschee in ihrem Berichte vom 10. Juli 1885, Z. 512, darauf hinweist, daß die Cassa der Stadt Gottschee schon jetzt für gewisse, nur im Interesse der genannten beiden Ortschaften zu bestreitende Auslagen aufzukommen habe, scheine auf die Vorschrift des § 82 G. D. nicht Rücksicht genommen zu werden, wornach Steuerzuschläge und andere Auflagen auch nur für einzelne Theile des Gemeindegebietes bewilligt werden können, wofern die zu bedeckenden Auslagen nur einzelne Theile der Gemeinde berühren.

Unbelangend den Umstand, daß die Wähler von Gnadendorf und Hutterhäuser bei den Landtags- und Reichsrathswahlen bisher in der Wählergruppe der Landgemeinden eingereiht wurden, so wäre hiefür ein zwingender gesetzlicher Grund nicht vorhanden, weil sich aus der Privilegiums-Urfunde vom 27. Juni 1642 ergibt, daß diese zwei Ortschaften innerhalb des alten Burgfriedens der Stadt Gottschee liegen und seinerzeit der städtischen Jurisdiction und Verwaltung unterstanden, somit Bestandtheile der Stadt Gottschee waren.»

V formalnem oziru je torej tukaj načeloma že izrečeno, da se združenje ne dá drugače doseči nego s tem, da se sklene deželni zakon.

Kar se tiče stvari same, pripoznavalo se je v upravnem odseku, da se ne bode dalo zabraniti združenje, in odsek je bil mnenja, da se Kočevskemu mestu tega ne bode moglo odreči, ker so okolsčine take, da govore za to združenje. V tem oziru ni bilo nobenega različnega mnenja, ker je naravno, da je koristno, da ta dva predkrajja Gnadendorf in Hutterhäuser prideta k mestu. V zakonu pa, katerega predlaga deželni odbor, glasi se najvažnejši paragraf takóle (bere — lieš):

«Člen I. V davčni občini Kočevski ležeči in k občini istega imena spadajoči vasi Gnadendorf in Hutterhäuser se proglašata za dela mesta Kočevja ter združujeta s tem mestom.»

Tako tekstiranje pa se je videlo upravnemu odseku nezadostno, da, celo nedopustno. Iz aktov ni razvidno, kaj naj se prav za prav zmatra za vasi Gnadendorf in Hutterhäuser. Gnadendorf obstoji iz 26 ali 27 hiš, Hutterhäuser pa iz 5 hiš. To pa so hiše same po sebi, in naravno je, da pojem «vasi» s tem še ni dognan, ampak k vasi pripada tudi nekaj zemljišč, in

če se reče, da se vasi inkorporirajo, je umevno, da ta inkorporacija ne zadene le posameznih hiš, temveč tudi dotična zemljišča. Jaz sem se obrnil do tovariša gospoda Brauneta in ga prosil, naj pové, kaj Kočevsko mesto meni pod tema imenoma «Gnadendorf in Hutterhäuser», in predložil mi je skico, iz katere je razvidno, da je za Hutterhäuser posebni teritorij in za Gnadendorf tudi posebni teritorij določen. Iz katastralne mape je razvidno, da zahteva Kočevskega mesta gré prav za prav na to, da bi se več nego 100 parcel mestu priklopilo, in če so razmere take, potem je gotovo, da za zakon, ki je popolnoma nedoločen in nejasen, ne bi bilo pričakovati Najvišje sankcije. V svojem imenu le opozarjam, koliko težav je bilo, ko se je šlo za inkorporacijo nekaterih parcel Šišenske občine k Ljubljanskemu mestu. Zakon je bil že sklenen, ali Šišenska občina se je pritožila in vlada je zahtevala, da se mora natančno do pičice določiti dotične parcele. Potem se je vnovič sklepalo o zakonu in potem šele je zadobil Najvišjo sankcijo.

Kakor sedaj razmere stojé, upravni odsek nikakor ni v stanu priporočati, naj se predloženi načrt zakona potrdi, ker sta pojma «Gnadendorf» in «Hutterhäuser» tako nedoločena in površna, da se ne moreta sprejeti v zakon. Iz katasterske mape je razvidno, da gré za obilo parcel in vse te je treba v zakon spraviti in jih natančno določiti, ker sicer zakonski načrt ne bi dobil Najvišje sankcije. Posebno pri vasi Hutterhäuser je na drugi strani še razvidno, da se hočejo parcele inkorporirati Kočevskemu mestu, o katerih bi človek mislil, da niso Kočevci njihovi lastniki, temveč Moswalderji. Vas je takoj zraven Hutterhäuser in gotovo je, da prej kot ne nekateri lastniki teh parcel živé v tej vasi; in mnenje teh lastnikov je tudi treba izvedeti. Vsa stvar je torej taka, da danes ne gré, da bi se definitivno o njej sklepalo, ker je treba poprej še natanko določiti objekt, ki naj se inkorporira.

Upravni odsek je bil dalje mnenja, da bi morda kazalo, s to stvarjo spraviti v zvezo se neko drugo vprašanje. Ako se ustreže želji Kočevskega mesta, imelo bode mesto terén, na katerem se bode lahko razvijalo. Ne poznam natanko Kočevskega mesta, ali gotovo je, da se bode vsled rudokopa in železnice razširilo in da se bode s tem število volilcev izdatno pomnožilo. Upravni odsek je bil mnenja, da naj se z ozirom na to, da je pričakovati vsled te inkorporacije, da se bode število volilcev pomnožilo, premišlja, ali ne bi kazalo za to dati trgu Ribnici neko kompenzacijo, bodisi v tem oziru, da bi se obstoječi skupini trgov pridružila tudi Sodražica, ali pa, da bi se ukrenilo nekaj še bolj praktičnega. Vsaj tukaj ne gre za to, da bi bodisi Kočevje postalo odvisno od Ribnice ali Ribnica od Kočevja. Morda pa bi se vender dobil kak modus in bi se gospôda na oni (desni — rečten) strani dala omehčati, da bi se stvar uredila takó, da bi Kočevje samo zase imelo svojega zastopnika. Litija, Sodražica, Ribnica in drugi trgi pa bi se združili v novo skupino, da bode tista rivaliteta iz volilnih borb izginla. Upravni odsek ne predlaga družega, nego da se tudi tu vprašanje razmotriva v zvezi z vprašanjem inkorporacije vasi Gnadendorf in Hutterhäuser. S tem pa ni rečeno,

da smo definitivno proti tej inkorporaciji, ker jaz za svojo osebo izrekam, da je ne bodemo mogli zabraniti, ker je za Kočevje v istini potrebna.

Z ozirom na vse to stavljam predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Cela zadeva vrne se deželnem odboru, da jo popolni v tem oziru, da se določi, katere katastralne parcele naj se vsled predležee peticije priklopijo k pomerji Kočevskega mesta.

Ob jednem naj deželni odbor pri ti priliki razmotriva vprašanje, bi za slučaj, če se Gnadendorf in Hutterhäuser priklopijo Kočevskemu mestu, ne kazalo, deželni volilni red tako spremeniti, da se k dotični mestni skupini pridruži tudi trg Sodražica, ali pa ustanovita dve mestni skupini. — Kočevje zasé — in Ribnica, Sodražica in nekaj družih trgov, ki volijo sedaj še mej Kočevskimi občinami, pa zopet zasé.»

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Auf den zweiten Theil der Ausführungen des Herrn Berichterstatters, welche auf eine Abänderung der Landtagswahlordnung hindeuten, möchte ich in diesem Augenblicke nicht eingehen, erstens, weil ich glaube, daß das in keinem zwingenden Zusammenhange mit dem vorliegenden Gegenstande der Tagesordnung steht, und zweitens, weil derartige Anträge, ohne der Gründlichkeit der Berathung im Verwaltungsausschusse nahetreten zu wollen, eine außerordentlich genaue und allseitige Erwägung erheischen, und endlich, weil ich glaube, wenn wir auf dieses Gebiet bezüglich Reifniß, Soderstich u. s. w. uns begeben, wir dabei nicht stehen bleiben werden, indem anderwärts auch ähnliche Verhältnisse bestehen, daß nämlich Ortschaften in den Landgemeinden wählen, die unter Umständen in die Gruppe der Städte und Märkte einzureihen wären. Auf diese große und heikliche Frage will ich, wie gesagt, heute nicht eingehen, möchte aber nochmals constatiren, daß diese Frage in keinem ursächlichen und zwingenden Zusammenhange mit der Stadt Gottschee steht. Was die Sache selbst anbelangt, so bedauere ich, daß es heute wieder nicht möglich ist, diese Frage, welche für Gottschee vom Standpunkte der wirtschaftlichen und Verkehrsinteressen seit jeher von außerordentlicher Bedeutung war, seit dem Momente aber, wo die Bahn eröffnet wurde, zu einer brennenden Frage geworden ist, endgiltig zu entscheiden. Ich brauche mich nicht weiter in die Begründung der Wichtigkeit dieser Frage einzulassen, indem dieselbe allseitig anerkannt wurde; die Herren wissen auch, daß in Gottschee ein Gymnasium, ein Waisenhaus und eine Reihe anderer wichtigen Gebäude sich befinden, die sämmtlich außer dem Stadtpomörium gelegen sind, und daß, wie auch der Herr Berichterstatter richtig hervorgehoben hat, nur auf dieser Seite und in dieser Richtung die Entwicklung der Stadt möglich ist. Nun, was in dieser Angelegenheit bisher geschehen oder verjäumt wurde, darauf werde ich weiter nicht eingehen; ich glaube aber — und der Landesausschuss hat auch

diesen Standpunkt eingenommen — daß es möglich gewesen wäre, mit Rücksicht auf den Ursprung dieser Frage und auf die Ortschaften, um die es sich handelt, die zur Catastralgemeinde Gottschee gehören und die schon innerhalb des alten Burgfriedens der Stadt Gottschee liegen, diese Frage auch ohne legislative Maßnahmen in Anspruch zu nehmen, zu regeln. Das war, wie gesagt, seinerzeit der Standpunkt des Landesausschusses, und ich glaube, er war auch der richtige. Mittlerweile hat auch die Regierung ihren Standpunkt insoferne geändert, daß in dieser Angelegenheit kein Gesetz nothwendig sei, sondern nur ein Landtagsbeschluss genüge, mit welchem einfach den Beschlüssen der Gemeindevertretung aus den Jahren 1877 und 1886 zugestimmt wird. Es wäre vielleicht auch jetzt thunlich, diese formellen Bedenken zu beseitigen; indes habe ich keine Hoffnung, daß ein solcher Antrag angenommen würde, und ich erlaube mir nur die Bitte zu stellen, wenn schon die Angelegenheit wieder auf ein Jahr verschoben wird, daß sie inzwischen doch vollkommen spruchreif gemacht werde, damit wenigstens im nächsten Jahre diese Frage, welche die vitalsten Interessen der Stadt Gottschee berührt, vom hohen Landtage in wohlvollender Weise der Erledigung zugeführt werde und die Stadt Gottschee das erreichte, was sie schon so lange anstrebt. Ich werde daher für den ersten Theil der Resolution stimmen, nicht aber für den zweiten.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Tavčar:

Naglasal bi le toliko, da je z vprašanjem združenja dotičnih dveh vasi s Kočevskim mestom vendarle v zvezi vprašanje, ali bi ne kazalo, dati Ribnici koncesije, da se z kompenzациjo skupini trgov pridruži Sodražica. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Se Turjak in Kostel!») Gospod poslanec Šuklje nima srea za take stvari, mi pa vendar pokladamo važnost na to. Število Kočevskih volilcev se bode po inkorporaciji pomnožilo vsled železnice in rudokopa, in torej je vsega pomisleka vredno, ali ne bi kazalo, Sodražico priklopiti skupini trgov. Sicer pa prepušчам deželnemu odboru, da premišluje o tej stvari, posebne energije od njega ni pričakovati in torej brez nevarnosti tudi gospodje z one (desne — rechte) strani glasujejo lahko za celo resolucijo. Sicer pa pričakujem, da bode deželni odbor do prihodnjega zasedanja resil vprašanje inkorporacije, kajti čudno je, da stvar visi že 17 let in se še ni mogla rešiti.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje, in sicer homo glasovali najprej o prvem delu predloga upravnega odseka, ki se glasi:

«Cela zadeva vrne se deželnemu odboru, da je popolni v tem oziru, da se določi, katere katastralne parcele naj se vsled predležee peticije priklopijo k pomerji Kočevskega mesta.»

Prosim gospode, kateri pritrdijo temu delu predloga, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi del je sprejet.

Sedaj prosim glasovati še o drugem delu predloga upravnega odseka, in prosim gospode, kateri pritrdé tudi drugemu delu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi del predloga je sprejet in s tem rešena ta točka.

Preidemo k daljni točki, to je:

8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Boštanji, da naj se pri sestavi novega lovskega zakona ozira na kmetijski stan.

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Savenstein um Berücksichtigung des bäuerlichen Standes anlässlich der Feststellung des neuen Jagdgesetzes.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Občinski zastop občine Boštanj v okrajih Radeškem podal je prošnjo do visokega zbora, v katerej prosi, da naj bi se visokoisti, ko se bo posvetoval o lovskem zakonu, primerno oziral na interese kmetijstva. Prebral bom kratko prošnjo, da bo visoki zbor poučen o njej, in potem bom prebral nasvet upravnega odseka.

Prošnja se glasi (bere — ličst):

«Spoštljivo podpisani občinski zastop Boštanjski sklenil je v današnji seji, da preponižno prosi visoki deželni zbor povodom preosnove lovske postave — preustrojite taiste v prosep občine, podpirajoč svojo preponižno prošnjo nastopno:

Vže nekaj let tare našo občino nepopisna bêda. Trto, glavno našo podporo, uničila je skoro v vseh vinogradih trtna uš; drugih pridelkov nimamo dovelj, da bi preživili svoje. Kako naj plačujemo davke ali kupujemo potrebno obleko itd.?

Uborno živeč v sedanosti, sè strahom zreč v bodočnost, poprijeli smo se kot resilne deske pridno sadjarstva ter v novejših dneh ameriške trte, katere se je zasadilo vže pretečeno leto nekaj tisoč; delo letos vrlo napreduje, da tudi revnejši občani prekopujejo zemljo v nasad ameriške trte v letošnji spomladi — zaupajoč, da je nova lovska postava varuje škodljive divjačine.

Koliko škode je prouzročil le zajec v naši občini zadnja leta, dá se komaj preračunati. Le lansko leto izvestno 1000 gld. presega škoda. Tako je na pr. v šolskem vrtu oglodal nad 600 drevesec, in koliko posamnim posestnikom!

Oškodovali so se, a v nikakešni primeri s škodo! — Da se strahom povprašujemo, kaj bode, da se divjačina vgnezdi v naših ameriških vinogradih, kjer nasad

le jednega orala stane do 800 gld. Opravičeno veselje v nadaljno delovanje, trud in velike troške mora nam vpasti, da napósled večina občanov mora se s krvavim srcem izseliti in v ptujini pomoči iskati svojemu obstanku.

Toda, visoki deželni odbor, uverjehi smo, zastavil bode za nas veljavno svojo besedo, da se varuje naša posest, ne uniči trud in občutljivi troški v jedinem resilnem sredstvu: sadjarstvu in v ameriški trti, vzlasti s tem, da lovske postave ne preustroji v prospéh divjačini in v zabavo nje sploh imovitim zakupnikom, marveč v korist ubornemu kmetu.»

Upravni odsek, kateremu se je izročila ta prošnja, meni, da, ker je visoki deželni zbor v lanskem zasedanju izročil načrt lovskega zakona, ki ga mu je vlada predložila v posvetovanje, deželnemu odboru z naročilom, da naj skliče enkêto, sestavljeno iz lovskih in kmetskih interesentov, katera naj se posvetuje o stvari in stavi primerne nasvete, da bi bilo najkrajše, ako se tudi ta prošnja odstopi deželnemu odboru.

Upravni odsek torej nasvetuje, da se prošnja izroči deželnemu odboru, da jo bode porabila enkêta, ki se bo posvetovala o lovskem zakonu. Torej predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklène:

«Prošnja občinskega zastopa Boštanjskega izročá se deželnemu odboru v uvaževanje pri razpravah v enkêti, katero je sklical v pretresovanje in posvetovanje zakonskega lovskega načrta, katerega je visoka vlada predložila.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Kropa, Kannagorica in Ovšiše za ustanovitev zdravniškega mesta v Kropi.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Kropf, Steinbüchel und Duschische um Creirung einer Arztsstelle in Kropf.

Poročevalec Kersnik:

Že pred dvema letoma so županstva, katera danes izročajo prošnjo do visoke zbornice, prišli z jednako prošnjo, samo s tem razločkom, da se danes prosi ustanovitve zdravniškega mesta v Kropi v zvezi z ustanovitvijo novega zdravstvenega okrožja, med tem ko se je poprej prosilo le premestitve okrožnega zdravnikarja iz Radovljice v Kropo. Že takrat se je poudar-

jalo, da ima po veljavni naredbi ustanovljati zdravstvena okrožja deželni odbor sporazumno z deželno vlado. Prošnja se je priporočilno izročila deželnemu odboru, ali on do danes ni mogel ustreči oni zahtevi, ker ni zdravnikov niti še za bolj važna mesta. Čuli smo to že pred par dnevi, in posebno na to se je oziral tudi upravni odsek, ko se je posvetoval o predloženi prošnji in prišel do sledečega predloga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Prošnja županstev v Kropi, Kamnigoric in Ovišji za ustanovitev zdravniškega mesta v Kropi izročita se priporočilno deželnemu odboru v kompetentno poslovanje.»

Kadar bode deželni odbor v položaji, da bode imel več zdravniških moči na razpolaganje, uvaževal bode gotovo tudi to prošnjo.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. vitez Bleiweis ima besedo.

Poslanec vitez dr. Bleiweis Trsteniški:

Nekoliko bi vendar podpiral prošnjo, ker je v Kropi in v Kamnigoric veliko delavskega ljudstva, katero zelo potrebuje zdravniške pomoči. Vem to iz lastne skušnje, ker mnogo teh delavcev prihaja v ljubljansko bolnico, ker vsled pomanjkanja zaslužka in nezadostne hrane jako bolehalo. Dotična trga sta vendar taka, da je še nekoliko obrtnije tam, zdravnik pa, ki jedenkrat na teden pride iz Radovljice, ostane premalo časa v Kropi, nego da bi mogel zadostovati zahtevam, katere se morejo staviti na zdravnika. Te občine prosijo že leta in leta, in jaz ne vem, zakaj se ne jemlje ozir nanje. Prepričan sem, da smo ustanovili nekatera zdravstvena okrožja, ljudstvu pa v dotičnih krajih nič ni na tem, ali imajo zdravnika ali ne. Sploh mislim, da cela organizacija ni taka, da bi morala ostati kakor je. V Bohinjski Bistrici ljudem morda ni toliko ležeče na zdravniku; v Kočevski Reki se noben človek zanj ne briga. Zakaj bi se torej zdravstvena okrožja ne dala spremeniti, da bi se onim krajem ustreglo, ki želé imeti zdravnika. Zato bi mislil, da naj bi se deželni odbor bolj intenzivno pečal s to prošnjo, in da naj bi se morda vendar tukaj ustanovilo zdravstveno okrožje in popustilo kako drugo, ki ni potrebno.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Kersnik:

Nimam ničesar druzega pristavljati, nego da je tudi upravni odsek popolnoma prepričan, da sedanja organizacija gledé zdravstvenih okrožij ne zadostuje vsem

zahtevam in potrebam. Treba jih bode prenavrejati od slučaja do slučaja, po izkušnjah, da postanejo prikladna javnim zahtevam in potrebam. Sicer nimam ničesar omenjati, temveč le podpiram željo gospoda predgovornika.

Deželni glavar:

Prosim glasovati, in prosim gospode, ki pritrdijo predlogu upravnega odseka, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Hoteču, okraja Litijskega, gledé nabrežnih obrambnih zgradb ob reki Savi.

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Höttsch im Bezirke Littai inbetreff der Uferschutzbauten am Saveflusse.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Županstvo v Hoteču okraja Litijskega prosi, da bi visoki zbor izposloval pri visoki deželni vladi, da se izvrše obrežne zgradbe ob ondotnem polji, ki ima veliko trpeti po reki Savi. Navaja, da imajo malo polja in da je najboljša tisto, ki leži ob reki. Kar pa je dve leti sem začela reka Sava nagibati se na levi breg, torej na polja Hoteška, od katerih je že dokaj sveta odtrgala, postaje nevarnost vedno večja, ker je tók tako obrnjen, da se je bati, da pretrga na daleč to polje.

Visoka vlada uslišala je mnogotere želje in prošnje raznih pokrajin ob Savi in izvršila brambene zgradbe, za katere je žrtvovala že nekaj 100.000 gld. Sedaj se vrše taka dela v Litiji in Kresniški občini. Upravni odsek je uvaževal obsežek prošnje in meni, ker ima vlada v bližini izpostavljenega svojega inženirja, ki vodi zgradbena dela v Litiji in v Kresnicah, da bi se cesarski inženir prav lahko prepričal, kaj se godi pri Hoteču. Ob enem pa upravni odsek toplo priporoča deželnemu odboru, da, če slučaj nanese in bi prišel deželni inženir v dotični kraj, ki je le tri postaje oddaljen od Ljubljane, da ta preišče stvar in napravi spomenico do visoke vlade, v kateri naj bi se prosilo za odpomoč.

Na podlagi teh utemeljevalnih besed predlagam v imenu upravnega odseka.

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Prošnja občine Hoteč izročita se deželnemu odboru z naročilom, da odpošlje svojega tehnika, da se prepriča na lici kraja o škodah prouzročenih od Save na ondotnem polji, ter da potrebno ukrene, oziroma od visoke deželne vlade izposluje, da se tudi ondi izvrše obrambene zgradbe».

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Žitnik ima besedo.

Poslanec Žitnik:

Častiti gospod poročevalec je navedel že vse razloge, s katerimi se prošnja utemeljuje. Kot zastopnik dotičnega okraja si štejem v dolžnost, toplo priporočati, naj deželni odbor, kakor v drugih stvareh, tudi v tem oziru blagohotno postopa proti občini in ravno tako tudi visoka vlada. Upam, da bodeta visoka vlada in deželni odbor vse potrebne korake storila, da se ta kraj znanprej obvaruje povodnji in da se zadijo bregovi.

Toplo priporočam nasvet upravnega odseka.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, morda gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Ne.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, kateri pritrdé predlogu upravnega odseka, naj izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo na daljno točko, to je:

11. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o: § 6. Občila.

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über: § 6 Communicationsmittel.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je v imeni upravnega odseka poročati o § 6. letnega poročila, o «Občilih». V obče mi je opomniti, da so razni cestni odbori v raznih okrajih svojo nalogo precéj dobro zvrševali in o pravem času poslali svoje proračune in račune, tako, da jih je v tem oziru le pohvalno omeniti. Priklade za cestne namene so bile jako različne, in sicer je bilo po 10% in manj 10 cestnih okrajev, od 10 do 20% 8 cestnih okrajev in po 20% 10 cestnih okrajev. Nekateri okraji bi imeli radi še večjo priklado, ali ker deželni odbor nima pravice, dovoljevati višje kakor 20% cestne priklade, je bilo treba, da so se proračuni dotičnih okrajev v toliko znižali, da priklade nikjer 20% niso presegale. Splloh o občilih ne bodem ničesar omenil, le koncem te točke usojal si bodem napraviti nekoliko opazek o policijskem redu na cestah.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato. Želi kdo besede?

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Le par kratkih besed. Pred vsem poklon deželnemu odboru in gospodu častnemu referentu njegovemu. Pohvaliti ga moram radi tega, ker se mi vender vidi, da ona zadeva, o kateri sem jaz predlanskem stavil samostalni predlog, naj se sistematično konstruira cestno omrežje po Dolenjski z ozirom na dolensko železnico, da se ta sistematika počasi zvršuje. Letos imamo od strani deželnega odbora že nekoliko takih predlogov, ki se bodo gotovo povoljno rešili v tej zbornici, namreč važno cestno vprašanje gledé druge zveze med Mirno in Trebnem in potem tisto cesto v Suho Krajino, ki ima toliko pomena za ta zapuščeni kraj. Pozivljam deželni odbor, naj uztraja na tej poti, in zlasti ga opozarjam na važnost cestne zveze med Št. Petrom in Novomesko postajo. Tem važnejša je, ker zadeva več precej imovitih krajev, od katerih je pričakovati višji promet za dolensko železnico.

Ta del dolžnosti sem storil in cestnega referenta pohvalil. Sedaj pa nekoliko besed, ki niso ravno pohvalne. Čudno prikazen imamo na Dolenjskem. Več nego 35 let je tega, da se je na Dolenjskem napravila umetna cestna zgradba iz Kostanjevice do gorenjega slemena Gorjanskega, do Kalij na Hrvatski meji. Ako pogledate dotični list generalštabne karte, bodele videli, da cesta čez Ojsterc v Žumberk niti kategorizirana ni in se ne vzdržuje. Prej se je dala stvar razumeti. Hrvati niso ničesar storili, ali danes je stvar drugačna. O tej stvari smo že enkrat sklepali, in v stenografičnem zapisniku leta 1890. čitate na strani 300. sledeči predlog, ki je enoglasno brez debate obveljal: «Prošnja občine Kostanjeviške za dodelanje ceste iz Kostanjevice do občine Kalije na Hrvatskem se izroči deželnemu odboru v poizvedovanje in poročanje v prihodnem zasedanji». Gospôda! to je bilo l. 1890., dandanes imamo leto 1894. in še nič ni slutiti, da bi bil deželni odbor kaj poizvedoval ali poročal visoki zbornici o tej stvari.

Informiral sem se pri deželnem stavbinem uradu in reklo se mi je: «Mi pač vemo, da se je govorilo v deželnem zboru o tej stvari, ali pri nas se ni nič pendentnega». Torej se drznem priti do prečastitega gospoda deželnega glavarja z neko prošnjo. Gospod deželni glavar, kateremu je prvi posel, da ima v redu vse svoje urade ter primora tudi referente, da vsak stori, kar mu je naročeno, bodi tako prijazen ter naj k sebi pokliče gospoda cestnega referenta, s katerim se gotovo dosti ne prepira, vsaj čujeta slučajno oba na tisto ime (veselost — Heiterkeit), ter naj mu poreče, da spravi to stvar vender enkrat v red. Ni nagajivost, imam stvarne razloge za to prošnjo do gospoda deželnega glavarja. Ta cesta ima dandanes večji pomen, ona je važna. Hrvati so že napravili cesto do Petriškega sela, in če se ne motim in sem prav informiran, je došel tudi že od hrvatske vlade do naše vlade dopis, ki pravi, da mislijo cesto speljati do meje. Potem imate direktno zvezo in oni del prometa iz Žumberka, ki

visi proti zapadu, sel bi po kranjski zemlji. Ker je sedaj popravljena državna cesta med Kostanjevico in Novim Mestom, sodim, da se bode mnogo prometa iz Žumberka, ki tendira proti zapadu, dalo pritegniti k dolenjski železnici. Priporočam torej prav toplo deželnemu odboru in gospodu deželnemu glavarju, da se domisli ukrepa, ki smo ga storili leta 1890., ter ga pozivljem, naj čisto gotovo v bodočem zasedanji poroča o stvari.

Deželni glavar:

Jemljem na znanje, kar je rekel gospod poslanec Šuklje. Seveda se ne morem spominjati, ali se je v deželnem odboru kaj obravnavalo o tej stvari. Pridržujem si, gospodu poslancu stvar pojasniti, kadar se bom informiral, in povedati, kje so tičali zadržki. Sicer pa se bo z ozirom na važnost te ceste letos gotovo storilo, kar je potrebno.

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prične.

Poročevalec Lenarčič:

Cestni okraj Bistriški. O marg. št. 1., 2., 3. in 4. nimam ničesar omeniti, samo predlagam, da se vzamejo na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Cestni okraj Brdski. Gledé marg. št. 5. in 6. imam le toliko opomniti, da se proračun ni bil predložil. Predlagam, da marg. št. 5. in 6. vzamete na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Cestni okraj Črnomeljski. Marg. št. 7. do 12. naj se blagovolite vzeti na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Cestni okraj Idrijski. Marg. št. 13. in 14. naj se blagovolite vzeti na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Cestni okraj Kamniški. Marg. št. 15. do 18. naj se blagovolite vzeti na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kersnik se je oglašil k besedi.

Poslanec Kersnik:

Že pred dvema letoma so občine Kaplavas, Zalog, Mlaka, Križ in sploh vse občine, ki spadajo pod komendsko faro vložile nujno prošnjo, da bi se sedanji občinski cesti, in sicer jedna iz Kapljevasi preko Klanca in Zaloga do cerkljanske okrajne ceste, in druga od Kapljevasi čez Mlako in Križ do okrajne ceste Kranj-Kamnik uvrstili med okrajne ceste. Ako bi se to zgodilo, bi bil to korak do pravilnega popolnjenja cestnega omrežja v kamniškem okraji. Pred dvema letoma se je vložila dotična prošnja, predlanskem in lani so se storili vsi potrebni koraki, poizvedavalo se je pri kranjskem in kamniškem cestnem odboru, in oba sta se

izrekla, da bi bilo umestno, da se dotični cesti uvrstite med okrajne ceste, in letos se je na vsak način pričakovalo, da bode deželni odbor s pripravljanim delom v toliko gotov, da bode lahko predložil načrt zakona. Deželni odbor tega ni storil. Že med tem zasedanjem sem imel čast, izročiti novo peticijo imenovanih občin, in ta se je zopet izročila deželnemu odboru, ker je bila vložena v času, ko visoki deželni zbor ni sprejemal prošenj. Zato si usojam visoko zbornico opozoriti na to zadevo in posebno pozivljati deželni odbor, da se vsaj letos s popolno energijo poprime teh cest. Važnosti teh cest mi ni treba še posebno poudarjati, kajti kdor pozna okraj, potrdil jo bode iz vsega srca, in prepričan sem, da deželni odbor sam tudi vé, kako važne da so.

Zato si usojam staviti nastopno resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanji poroča, eventualno predloži dotični načrt zakona o uvrščenji sedanje občinske ceste iz Kapljevasi čez Klanec in Zalog do okrajne ceste v Cerkljah med okrajne ceste, in ravno tako o uvrščenji sedanje občinske ceste iz Komende skozi Kaplavas čez Mlaka in Križ do deželne ceste Kamnik-Kranj med okrajne ceste.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati. Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Lenarčič:

Jaz se popolnoma zlagam z resolucijo gospoda poslanca Kersnika in prosim, da gospodje poslanci v tem zmislu glasujete.

Deželni glavar:

Prosim glasovati in prosim gospode, kateri pritrdijo resoluciji gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Prosim gospode, kateri pritrdé odsekovemu predlogu, da se marg. št. 15. do 18., § 6., vzamejo na znanje, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič

(sklicuje imena posameznih cestnih odborov s predlogi, da se marg. št. 19. do 90. vzamejo na znanje, kateri obveljajo brez debate. — Zählt die Namen der

einzelnen Bezirksstrafenausschüsse auf, mit den Anträgen, daß die Marg. Nr. 19 bis 90 zur Kenntnis genommen werden, welche ohne Debatte angenommen werden).

V marg. št. 91. in 92. je govor o občinskih cestah. Prosim, da se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 93. govori se o mostu čez Reko pri Ostrožnem Brdu. Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 94. govori o dovozni cesti do postajališča «Planina». Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 95. nam pové, da je cesta čez Bogenšperk izročena javnemu prometu. Prosim, da se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 96. govori o dovoznih cestah k postajam dolenskih železnic. O tej stvari se je že gospod poslanec Šuklje povoljno izrazil, in jaz z svojega stališča sem vesel, da so se nam dotične ceste in troški v tabelarični obliki naznanili. Prosim, da se vzame marg. št. 96 na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Istotako naj se vzame na znanje marg. št. 97.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 98. govori o Savskem mostu pri Radečah, kjer se je pričela zgradba. Prosim, da se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Končno bi si usojal omeniti, da je iz letnega poročila za posamezne cestne okraje težko razvideti, koliko stroškov so imeli, in zato je upravni odsek mnenja, da bi bilo dobro, ako bi se to v prihodnjem letu tabelarično izkazalo. Zato stavljam v imenu upravnega odseka sledeči predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, naj v prihodnjem letnem poročilu izkaže tabelarično:

1.) koliki so troški za okrajne in deželne ceste skupaj;

2.) koliko stanejo samo okrajne ceste;

3.) koliko stanejo samo deželne ceste;

4.) koliko prispeva okraj k deželnim cestam;

5.) koliko so znašale deželne podpore raznim okrajem;

6.) koliko znašajo priklade.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Končno mi je omeniti še neke okolščine, in to je policijskega reda na deželnih in državnih cestah. V novejših časih se je pri tem policijskem redu pokazal nedostatek, in sicer vsled tega, ker je visoka vlada izdala nekak policijski red za državne ceste, po katerem bi se imeli vozniki ravnati. Dotični policijski red je v tistem zmislu izdan, kakor je po deželnem zakonu z dne 26. septembra 1874. določen policijski red za deželne ceste. Omenja zlasti, na katero stran se imajo umikati vozovi, če se srečajo ali prehité, kje je zabranjeno, da se po več vozov ne sme skupaj voziti, da se namreč po državnih cestah z eno živino ali s

parom ne sme več vozov voziti, kakor eden. To sicer ni nič novega. Da ta naredba dosedaj ni bila tolike važnosti, ima svoj uzrok v tem, ker se dosedaj gledé ogibanja ni nikdar oziralo na deželni zakon. Bil je v veljavi, ampak ni se zvrševal, vsakdo se je samo na desno stran ogibal. Deželni zakon pa daje občinam pravico, da smejo za gospodarske in druge vožnje dovoljevati nekatere olajšave, zlasti, da se smeta tudi dva vozova skupaj sklepati. O tem državni zakon ničesar ne pravi in s tem pride policijski red v nasprotje s potrebami na kmetih, kajti mnogokrat se pride v položaj, da kaže zlasti iz oddaljenega zemljišča na njivi ali senožeti naložiti majhen voziček in ga na kolovoz, na državno ali deželno cesto speljati. Kadar sta dva ali je tudi več vozov speljanih, skleneta se in peljeta se domu. Po deželnem zakonu je to dopustno, po naredbi visoke vlade pa po državnih cestah ne. Tako je lahko mogoče, da bi se v eni občini smelo več vozov voziti sklenenih, v drugi pa ne, ako je deželna ali državna cesta tam. Kadar pride kmet do državne ceste, mora zadnji voz odvezati in samo enega naprej peljati. To so nedostatki, ki naj se odpravijo. Po Gorenjskem so neke vožnje v navadi, da vodi namreč jeden voznik po dva ali tri ali še več voz, pred kojim vsakim je vprežena ena vozna živina. To se je do sedaj vedno tako vršilo, ali po zakonu ni dovoljeno in bi se moralo gledé na policijski red kaznovati kot prestopke. Upravni odsek se je v tej zadevi posvetoval in je prišel do prepričanja, da se mora policijski red spremeniti, in sicer najprej za deželne ceste, in ker je upravni odsek ob enem od visoke vlade dobil zagotovilo, da bode tudi vlada predružačila svoj policijski red za državne ceste, upati je, da odpadejo ti nedostatki. Na tak način bode policijski red za deželne ceste ustrezal koristim in željam prebivalstva. Usojam si predlagati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

a) Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanji predloži načrt premembe zakona od 26. septembra 1874 o policijskem redu na javnih nedržavnih cestah v tem zmislu, da se one olajšave, katere dovoljuje § 17., uredé tako, da bodo zlasti za gospodarske vožnje povsod enaka določila, katera ne bodo odvisna od posamezne občine.

b) Deželnemu odboru se naroča, naj stopi z vis. c. kr. vlado v dogovor, da tudi ona pri državnih cestah dovoli iste olajšave, kakor bode bodoči deželni zakon jih dovoljeval.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Končno predlagam:

«3.) da se § 6. letnega poročila vzame na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdé temu, da se § 6. letnega poročila vzame na znanje, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

12. Priloga 68. Poročilo finančnega odseka o predloženem načrtu zakona gledé preskrbljevanja vode za občino Ambrus in za kraja Visejc in Ratje v občini Žužemperk (k prilogi 52.).
12. Beilage 68. Bericht des Finanzausschusses über den vorgelegten Gesetzentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinde Ambrus und der Ortschaften Visejc und Ratje in der Gemeinde Seisenberg (zur Beilage 52.).

Poročevalec Žitnik:

Visoki zbor! Ker imate že vsi gospodje tiskano poročilo finančnega odseka o tej točki v rokah, mi ni treba obsirno govoriti. Potreba in korist vodovoda za Suho Krajino se je od raznih strani naglašala že pri mnogih prilikah in leta 1889. je visoki deželni zbor soglasno sklenil, da se mora v tem oziru kaj ukreniti, in da se ima za ta prepotrebni vodovod dovoliti podpora iz deželnega zaklada. Ker smo od visoke vlade pričakovali izdatno podporo za to podjetje, obrnil se je deželni odbor do vlade in res je došel v minolem letu odgovor, da je visoko poljedelsko ministerstvo pripravljeno, za prvotni vodovod od reke Krke do vasi Ambrus prevzeti polovico troškov, ob enem pa je izreklo željo, da bi se vodovod podaljšal še v druge kraje v Suhi Krajini, ki so vode ravno tako potrebne, kakor Ambruska občina sama. Z ozirom na to željo je dal deželni odbor po svojem inženirji izdelati načrt za podaljšani vodovod in napraviti poročilo, katero je pridejano prilogi 68. Rad priznavam, da so me troški tega razširjenega projekta iznenadili in mi vzeli nekoliko poguma. Vender je pa podaljšanje potrebno, in delo ne sme ostati polovičarsko. Z ozirom na to, da je vlada sama izrekla željo, naj se delo podaljša, da se ljudem tudi v drugih krajih, kjer trpé pomanjkanja vode, pomaga v zdravstvenem in gospodarskem oziru, je pričakovati, da bode vlada podpirala razširjeno podjetje v isti meri, kakor prvotni projekt. Zaradi tega kot poročevalec finančnega odseka in kot zastopnik dotičnih krajev preblagorodnemu gospodu deželnemu predsedniku izrekam zahvalo za njegovo blagonaklonjenost in ga prosim, naj bi podjetje podpiral nadalje.

V splošni razpravi za sedaj nimam ničesar več omenjati, nego samo neke tiskovne pomote naznaniti, katere prosim v dotični prilogi popraviti.

V § 1. slovenskega teksta, in sicer v drugem odstavku, v 6. vrsti, je beseda «ustavno» premeniti v «ustavno».

V § 4. slovenskega teksta v 2. vrsti sta besedi «na troske» premeniti v «ob troških».

Predlog finančnega odseka se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1. Priloženi načrt zakona se odobruje.

2. Deželnemu odboru se naroča, temu načrtu pridobiti Najvišje potrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Der beiliegende Gesetzentwurf wird genehmiget.
2. Der Landesauschuss wird beauftragt, die Allerhöchste Genehmigung dieses Gesetzentwurfes zu erwirken.»

Deželni glavar:

Otvarjam splošno debato.

Zeli kdo besede?

Gospod pos'anec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Das Project, welches derzeit in Verhandlung steht, hat erst in der allerletzten Zeit in finanzieller Beziehung eine außerordentliche Expansionskraft gewonnen, und wesentlich nur vom finanziellen Standpunkte aus möchte ich mir einige Bemerkungen erlauben, wobei ich gleichzeitig beifüge, daß ich in der Hauptsache mit der Haltung, die der Landesauschuss und der Finanzausschuss in dieser Frage eingenommen haben, übereinstimme.

Wie es den geehrten Herren bekannt ist, wurde ursprünglich dieses Project mit einem Kostenaufwande von 30.000 fl. veranschlagt; in diesem Sinne waren die Beschlüsse früherer Jahre und auch das ganze Project gedacht, bis vor 14 Tagen oder drei Wochen die finanzielle Seite diese ausgedehnte Gestalt angenommen hat. In der ursprünglichen Fassung mit 30.000 fl. schien mir das Project in jeder Beziehung empfehlenswert, und ich wäre in der Lage gewesen, mit Beruhigung dafür zu stimmen, weil nicht verkannt werden kann, daß die Wasserversorgung Dürrenkrains — der hohe Landtag betont wiederholt die Nothwendigkeit derselben — volle Berücksichtigung erheischt. Nun muß man sich fragen: Welcher Effect wäre erreicht worden früher mit 30.000 fl. und welcher wird mit dem Kostenaufwande von 110.000 fl., mit dem wir jetzt zu rechnen haben, erzielt? Darüber kann wohl kein Zweifel obwalten, daß, wenn momentan auch nur 53.000 fl. in Aussicht genommen werden, wir bezüglich der Quoten, die das Land zu leisten haben wird, im ganzen mit einem Kostenaufwande von 110.000 fl. zu rechnen haben werden und daß dieser Betrag in wahrscheinlich nicht allzuferner Zeit auch vollständig zur Verwendung gelangen wird; es ist nur consequent, daß diejenigen, die für das ganze Project sind, auch darnach trachten müssen, dasselbe bald zur Ausführung zu bringen. Mit 30.000 fl. hätte der Effect zur guten Hälfte erreicht werden können, vielleicht noch etwas mehr, jetzt aber steigert sich das Erfordernis von 30.000 fl. auf 110.000 fl., und doch wird nur erst die kleinere Hälfte der hiebei in Betracht kommenden Bevölkerung an der Wasserleitung participiren. Ich gebe zu, daß es wünschenswert ist, Wasserleitungsanlagen in größerer Ausdehnung herzustellen, und wenn keine finanziellen Bedenken dagegen obwalten würden, so kann man für jede Wasserleitung eingenommen sein, aber bei so großen Summen kann man sich der Erwägung nicht verschließen, ob die Summe, die ausgegeben werden soll, mit dem Effecte, den man zu erreichen strebt, im richtigen Verhältnisse steht. Ich weiß, man kann nicht sagen: Wenn wir eine Wasserleitung machen, so ist sie dieser oder jener Summe vollkommen wert. Das läßt sich bis auf den Kreuzer nicht

ausrechnen, aber ein gewisses Verhältnis zwischen dem Kostenaufwande und dem Nutzen der Wasserleitung muß bestimmt werden können, und darum habe ich auch für Tschernembl gestimmt, weil dort der Effect mit den Kosten in einem gewissen Verhältnisse steht. Hier aber finde ich zwischen der zu verwendenden Summe und dem erwarteten Erfolge ein gar zu arges Mißverhältnis. Weiters muß ich hervorheben: Wenn das Project mit 30.000 fl. ausgeführt worden wäre, so hätte derjenige Theil der Dürrenkrainer Gegend, der in das Project nicht einbezogen ist, doch einen ansehnlichen Vortheil darin gehabt, indem die Bewohner dieser entfernten Dörfer jetzt anderthalb Stunden weit nach Globovo gehen müssen und vielleicht dort noch schlechtes und ungesundes Wasser finden, dann aber einen viel kürzeren Weg gehabt und in Ambrus schon frisches, gutes und klares Wasser in beliebiger Fülle bekommen hätten. Also mit einem kleinen Betrage wären für die betreffende Gegend schon ansehnliche Vortheile erzielt worden. Außerdem aber kommt noch ein anderes Moment in Betracht, welches mich abhält, für den Antrag zu stimmen. Ich muß mich doch fragen, wenn hier so ungeheure Summen verwendet werden, wie steht es anderswo im Lande in dieser Beziehung? Denn man muß doch Gerechtigkeit üben und sagen, was dem einen recht ist, ist dem andern billig, und wenn wir so große Summen auch anderen Theilen des Landes zuwenden würden, was ja, wie gesagt, nur eine Forderung der Gerechtigkeit wäre, dann würden sofort Beträge in Frage kommen, die bei aller Begeisterung für die Wasserversorgung dieser Gegenden unsere Kräfte weit übersteigen würden. Ich schließe, ohne einen Gegenantrag zu stellen, weil ich weiß, daß derselbe kaum Aussicht auf Annahme hätte. Allein es sind erstens finanzielle Bedenken, die mich hindern, für das Project mit dem gegenwärtigen Kostenvoranschlage zu stimmen, so gerne ich für die 30.000 fl. gestimmt hätte, zweitens aber die Rücksicht auf die ausgleichende Gerechtigkeit gegenüber den anderen Theilen des Landes, weil ich die Ueberzeugung habe, daß wir in anderen Theilen des Landes in diesem Tempo nicht vorgehen können.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Als diese Angelegenheit dem Ackerbauministerium zuerst vorlag, handelte es sich um ein Project, welches, wie der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer auseinandergesetzt hat, in engeren Grenzen sich bewegte und für welches ein Kostenaufwand von 30.000 fl. präliminirt war. Dieses Project, welches seit fast zwei Jahren in Verhandlung stand, hat endlich insoferne zu einem Abschlusse geführt, als das hohe Ministerium mit dem Erlasse — das Datum desselben ist mir nicht gegenwärtig, aber die diesbezügliche Zuschrift der Regierung datirt vom 15. December 1893, Z. 16.416 — sich bereit erklärte, bezüglich dieses Projectes mit einem 50 % Beitrage aus dem staatlichen Meliorationsfonde sich engagiren zu wollen. Gleichzeitig hat das hohe Ministerium, wie die Herren aus der Beilage Nr. 52 entnehmen wollen, erklärt, daß es diese Angelegenheit als besonders wichtig und dringlich betrachte, und hat weiters die Frage gestellt, «welche Umstände einer etwaigen Vergrößerung der

Anlage unter Anschluß noch anderer als der angeführten acht Ortschaften im Wege stehen würden». Aus diesen Worten möge der hohe Landtag die Intention des Ackerbauministeriums entnehmen, die Frage der Wasserversorgung in einem größeren Stile zur Lösung zu bringen, als es bisher der Fall war. Der krainische Landesausschuß hat aus diesen Worten auch die entsprechende Schlußfolgerung gezogen und es wurde demgemäß ein Project mit dem gegenwärtigen Kostenvoranschlage von 110.000 fl. ausgearbeitet. Dem Ackerbauministerium ist dieses Project, beziehungsweise das technische Elaborat, bisher nicht vorgelegen, weil sich dasselbe in den Händen der hohen Landesvertretung befunden hat, insoferne dessen konnte das Project von der technischen Seite nicht überprüft und ebenso konnte der Kostenvoranschlag nicht revidirt werden. So wohlwollend sich auch das Ackerbauministerium dieser Frage gegenüber im Principe verhält, muß ich doch den Vorbehalt machen, daß das Ministerium die definitive Erklärung über die Ausführung des Projectes mit dem Kostenvoranschlage von 110.000 fl. jedenfalls sich vorbehalten muß bis zur Prüfung des ganzen Projectes, denn es ist eigentlich eine selbstverständliche Sache, daß das Ministerium mit einer so bedeutenden Ziffer nicht in ein Unternehmen hineinspringen kann, bevor es nicht die erforderlichen Pläne genau geprüft hat. Immerhin ist aber das Ministerium principiell geneigt, einer solchen Ausdehnung dieses Wasserungs-Projectes zuzustimmen.

Was die Frage anbelangt, inwieweit in der heutigen Gesetzesvorlage hierauf Rücksicht genommen werden müsse, so möchte ich gegenüber den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer Folgendes bemerken:

Ursprünglich waren allerdings die Kosten mit 30.000 fl. veranschlagt, aber damals wurde lediglich auf eine Wasserleitung bis Ambrus Bedacht genommen mit der Zuleitung von Gurkwasser. Nun hat der landschaftliche Hydrotechniker gegen sein eigenes Project Bedenken gehabt, indem das Gurkwasser nicht jene Qualitäten besitzt, welche man bezüglich einer Trinkwasserleitung in Anspruch nehmen muß, da die Gurf im Falle eines Hochwassers Schlamm mit sich führt, welcher dann in die Röhren gelangen und nicht nur das Wasser verunreinigen, sondern auch die Röhren verlegen könnte. Er hat sein Project selbst geändert und ist ihm dabei ein glücklicher Zufall insoferne zustatten gekommen, als sich in der Nähe der Globočica-Bach befindet, welcher in der Grotte bei Klein-Globovo entspringt und selbst bei Hochwasser klares und reines Wasser enthält; das Wasser soll jetzt aus dieser Grotte gehoben und durch ein Pumpwerk in die Wasserleitungsröhren getrieben werden. Das ist somit eine Verbesserung des Projectes, die nicht kostenlos erfolgen kann, weshalb mit der Summe von 30.000 fl. von vornherein nicht mehr zu rechnen ist. Die Ziffer, die der Ingenieur Grassy für die Zuleitung des Globočica-Wassers ausgerechnet hat, ist nicht hoch, immerhin aber beträgt sie 4000 bis 5000 fl., dazu kommen noch andere Mehrausgaben. In erster Linie kommt die Verstärkung des Pumpwerkes in Betracht; dieses alles wird jetzt auf circa 40.000 fl. veranschlagt. Würde das ursprüngliche, auf 30.000 fl. veranschlagte Project zur Ausführung gelangen, so wäre — ich berufe mich hiebei auf den Ingenieur Grassy — die Weiterführung der Wasserleitung von Ambrus in die übrigen Ortschaften eigentlich so gut wie ausgeschlossen, weil die

Hauptanlage der Wasserleitung auf diese Versorgung keine Rücksicht genommen hätte. Wenn daher überhaupt an die Versorgung jener weiter gelegenen Ortschaften mit Wasser gedacht werden soll, muß das ursprünglich projectirte Reservoir um 32 m höher gestellt werden, die Röhren müssen stärker sein, und dieses Mehrerforderniß für die Möglichkeit der Weiterführung der Wasserleitung findet in der Ziffer von 53.000 fl. ihren Ausdruck. Wenn also heute auf ein Project zurückgegriffen werden sollte, welches eine geringere Ziffer zur Grundlage hätte, dann könnte an die Weiterführung der Wasserleitung von Ambrus kaum je gedacht werden, es wäre denn, daß man dann später, wenn man an eine Weiterführung denkt, ein neues Reservoir, welches um 32 m höher liegen würde, als das ursprünglich projectirte, mit noch größeren Kosten herstellen würde. Wenn also überhaupt diese Weiterführung für die Zukunft ins Auge gefaßt wird, so kann es, glaube ich, nur in diesem Sinne geschehen, wie es der vorliegende Gesetzentwurf in Aussicht nimmt, daß zunächst das Theilproject der Wasserleitung mit dem Kostenaufwande von 53.000 fl., das andere aber in einer späteren Zeit zur Ausführung gelangt, welche beide Projecte aber schon jetzt principiell durch den Gesetzentwurf genehmigt erscheinen. Präjudicirt wird in dem einen und in dem andern Falle, in dem einen für die Weiterführung, in dem andern gegen die Weiterführung der Wasserleitung. Wenn das erste Project, welches eine Weiterführung der Wasserleitung überhaupt nicht berücksichtigt, zur Ausführung gelangt, dann muß auf eine Weiterführung verzichtet werden, dann wird man eine Weiterführung nicht mit 110.000 fl., respective mit der Differenz zwischen den betreffenden Kosten des kleineren Projectes und der Summe von 110.000 fl. bewerkstelligen können, sondern es wird eine Reconstruction des Pumpwerkes, eine Höherstellung des Reservoirs u. s. w. erforderlich sein, was eine größere Summe verchlengen wird.

Vorbehaltlich jener Momente, die ich bereits erwähnt habe, daß nämlich das Ackerbauministerium seine definitive Erklärung von der Ueberprüfung des Operates abhängig machen muß, und im Interesse der Bevölkerung, welche in den Stand gesetzt werden soll, sich einen Viehstand zu halten, der mit den Bodenenertragsverhältnissen im Einklange steht, und um jenen Calamitäten vorzubauen, welche sich aus einer ursprünglich verfehlten Anlage für die Fortsetzung des Bewässerungsprojectes ergeben könnten, erlaube ich mir, dem hohen Landtage das Eingehen in die Specialdebatte über den Antrag des Finanzausschusses zu empfehlen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše se je oglasil k besedi.

Poslanec Povše:

Vi-oka zbornica! Ne bi si bil izprosil besede, da mi ni dal povoda častiti gospod poslanec dr. Schaffer, ki se sicer izreka za prvotni načrt, vendar pa odločno nasprotuje razsiritvi vodovoda za Suho Krajino. Visoka zbornica se spominja, da sem jaz bil tisti, ki je imel v prvič poročilo o prošnji prebivalcev iz Suhe Krajine za napeljavo vode, in takrat sem v imenu upravnega odseka stavil predlog, naj se deželni odbor pouči o

tem važnem vprašanji in se ozira na skušnje, kakeršne so napravili z velikanskim vodovodom na «Rauhalpe» na Bavarskem. Ondotne pokrajine so bile res prava slika naše Suhe Krajine, visoko ležeče nad morsko višino, jako kamenite in trpeče na pomanjkanji vode. Napeljali so vodo, in od istega časa spremenila se je «Rauhalpe» v eno najbolj rodovitnih pokrajin, kjer se intenzivno kultivira kmetijstvo. Za to stvar sem se potegnil tudi v državnem zboru in posrečilo se je, pridobiti naklonjenost merodajnih oblastev. Radostno konstatiram iz priloge deželnega odbora in iz poročila finančnega odseka, da je ministerstvo samo celó dalje šlo nego mi. Na več kakor polovico poti nam pride ministerstvo nasproti, katero hoče prevzeti polovico troškov, in jaz mislim, da moramo podano nam roko kar najhitreje poprijeti in se lotiti zvršitve vsega dela. Kakor je poprej govoril gospod poslanec za dolenjska mesta, da treba sistematično postopati gledé popolnjenja cestnega omrežja, ravno tako moramo ravnati gledé dobave vode. Če je poleg Krasa na Notranskem še kaka pokrajina potrebna vode, je to gotovo Suha Krajina. Ondú prebiva nad 5000 ljudi, ki sedaj nikdar nimajo zdrave pitne vode, ampak k večjemu luže. Ministerstvo nam je pokazalo svojo naklonjenost in to priliko moramo izkoristiti. Zato bi prosil, da visoka zbornica pritrdi nasvetu finančnega odseka.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Papež ima besedo.

Poslanec dr. Papež:

Visoka zbornica! Gospod tovariš dr. Schaffer je naglašal financijalno vprašanje in stavil nasproti številki 30.000 gld. in 110.000 gld. To razmerje samo na sebi ni stvarno, kajti številki 30.000 stoji nasproti številki 53.000 gld. Danes imamo kot predmet prav za prav edino le zakon, zakon, ki je deloma za sedanjost, deloma, kakor vsak zakon, za bodočnost, in če pogledamo deželni proračun za to leto, kaj vidimo? da ni vstavljenih nič več nego 30.000 gld. za pridobitev vodne moči. Prihodnje leto bi bilo deželi prispevati 7950 gold. To je namreč ono stevilo, ki se najde, ako se račun, da prispeva dežela k troškom za vodovod, ki znašajo 53.000 gld. z 30%. Ta prispevek je gotovo neznamen v primeri s troški, katere bo dežela imela na pr. za zavod za gluhoneme in slepe otroke. Tu bi znašal deželni prispevek vsako leto 8000 gld. Torej je jako neznamen, če bi dežela dvakrat, leta 1895. in 1896., imela prispevati po 7950 gld. za Ambruski vodovod. To je gotovo za deželo važnejša stvar nego zavod za gluhoneme, pri katerem velja edino le načelo, da se vzdržuje človeški individuum «in statu quo» in da še nekaj izobrazbe dobi v zavodovi šoli, kar ga pa ne spravi v oni stan, da bi mogel tekmovati v boji življenja s zdravim človekom. Tukaj velja pa tudi prislovica: «Was dem einen recht, ist dem andern billig!» Nadalje le še omenjam, da je vlada sama iz lastnega nagiba vprašala, kaj zadržuje, da bi se vodovod ne podaljšal tudi do drugih vasi, in na to se je od-

govorilo s projektom inženirja Hraskega. Vlada stoji na realističnem stališču, da, če ona pospešuje to podjetje, s tem pomnoži davčno zmožnost dotičnih krajev. Gospod deželni predsednik je pa zadnjič tudi rekel: «Es giebt administrative Sünden gutzumachen!» Izrekam le še v imenu prebivalstva Suhe Krajine toplo priznanje in zahvalo visoki vladi, oziroma poljedelskemu in finančnemu ministerstvu za stvarno naklonjenost ter priporočam, da bi se sprejel predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es sei mir gestattet, mit nur wenigen Worten auf einige Bemerkungen der Herren Vorredner zu erwidern.

Was die Ausführungen des Herrn Regierungsvertraters betrifft, so ist es selbstverständlich, daß derjenige, welcher für das Project mit dem präliminirten Kostenaufwande von nur 30.000 fl. stimmt, auf eine Weiterführung der Wasserleitung verzichtet. Ich gehe aber eben von dem Standpunkte aus, daß die finanziellen Bedenken so schwerwiegender Natur sind, daß wir uns damit begnügen müssen, was wir mit dieser relativ wohl bescheidenen Summe erreichen können. Was weiters die Bemerkung wegen des bessern Wassers aus der Globočica-Quelle anbelangt, so glaube ich, daß es keinem Anstande unterliegt, die Quelle in das ursprüngliche Project einzubeziehen. Ich weiß nicht, wieviel diese Einbeziehung kosten wird (deželni predsednik baron Hein: — K. k. Landespräsident Freiherr von Hein: «4000 fl.!»), aber ich glaube über diese Differenz von 4000 fl. ließe sich reden und man könnte die Quelle um diesen Preis einbeziehen.

Was nun die Bemerkungen der anderen Herren Redner betrifft, so ist die Sache nicht von dem Standpunkte zu beurtheilen, wie sie die Herren beurtheilen, die den Beweis angetreten haben, daß es sehr zweckmäßig und nützlich wäre, das Project im großen Stile auszuführen. Das bedarf ja absolut keines Beweises, es ist vollkommen sicher und gewiß, ich stimme ihnen diesbezüglich vollständig bei, darüber ist kein Wort weiter zu verlieren. Aber ich stehe eben auf dem Standpunkte, daß ich sage, die finanziellen Bedenken sind es, die mich abhalten, ein höheres Ziel anzustreben, und einen großen Vortheil werden die übrigen Theile von Dürrenkrain schon durch die Ausführung des kleineren Projectes erlangen. Wir haben heuer schon soviel über finanzielle Bedenken gesprochen, daß ich glaube, daß wir uns diese überall vor Augen halten sollen, bei der Debatte über den Landesfond aber werden wir Gelegenheit haben, diesen Gegenstand ex professo zu behandeln, und da werden alle diese Momente von allen Seiten und in sehr ernstlicher Weise dem hohen Landtage vor Augen geführt werden. Mit diesen allgemeinen Wünschen werden freilich die Finanzen des Landes nicht geschützt, sondern wir müssen in concreten Fällen, also hier bei diesem Projecte, den Muth haben, zu prüfen, ob das Unternehmen mit den finanziellen Kräften des Landes in einem gewissen Verhältnisse steht. Was endlich den Vergleich mit dem Taubstummeninstitut anbelangt, so möchte ich mich darauf nicht weiter einlassen,

sondern bemerke nur, daß der Vergleich denn doch stark hinft; auch will ich heute nicht weiter untersuchen, ob ein so eminenten Zwecken der Humanität und der Menschenliebe gewidmetes Institut, wie es das Taubstummeninstitut sein wird, mit dem Zwecke einer Wasserleitung einen Vergleich nicht ganz gut aushalten kann.

Deželni glavar:

Gospod poslanec vitez dr. Bleiweis se je oglašil k besedi.

Poslanec dr. vitez Bleiweis-Trsteniški:

Gotovo je, da bode vodovod za Suho Krajino stal veliko denarja, zato pa mislim, da se mora gledati na to, da se bode vse zvršilo primerno okolnostim in troškom. Nekaj dosedaj se pogrešam, kar bode ministerstvo gotovo zahtevalo, da bi se namreč voda tudi fizikalčno in kemično preiskala, kajti v tem oziru ne zadostuje izrek Hraskega, da je voda dobra, temveč treba je, da jo preišče strokovnjak, da se ne bode pričelo graditi vodovod in bi se pozneje pokazalo, da voda ni zdrava.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Gegenüber den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Ritter v. Bleiweis möchte ich mir zu bemerken erlauben, daß die Landesregierung selbst eine chemische Untersuchung des Wassers in Aussicht genommen hat, bevor um die Allerhöchste Sanction des Gesetzes eingeschritten wird; das ist also, glaube ich, kein Hindernis in die Debatte einzugehen. Was sonst die Quelle anbelangt, die allerdings zu gewissen Zeiten nicht besonders reichlich ist, so daß sie vielleicht das erforderliche Wasser nicht immer liefern könnte, so ist dafür vorgesehen, daß zu Zeiten eines etwa eintretenden Wassermangels Gurtwasser durch Turbinen in die Höhenleitung eingeführt werden kann. Nach den Darstellungen des Ingenieurs Hrasky verhält sich die Sache folgendermaßen: Zur Zeit der Trockenheit führt die Gurt ein klares und reines Wasser und nur zu Zeiten des Hochwassers ist es verschlammmt und ungenießbar. Da jedoch der Globočica-Bach nur zur Zeit der größten Trockenheit möglicherweise nicht hinreichend Wasser der Leitung zuführen kann, würde nur in diesem Falle Gurtwasser zur Ergänzung herangezogen werden, also nur zu jener Zeit, wo das Gurtwasser klar und rein ist, und auch da nur im Falle der Noth, wogegen kaum etwas einzuwenden sein wird, da das Gurtwasser immerhin besser ist, wie gar nichts. Ich wiederhole jedoch nochmals, es wäre dieses nur ein Nothbehelf, denn in der Regel soll das Wasser der Globočica-Quelle entnommen werden, natürlich vorbehaltlich des Resultates der chemischen Untersuchung derselben.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Papež ima besedo.

Poslanec dr. Papež:

Željo, katero je izrekel gospod poslanec dr. vitez Bleiweis, bo deželni odbor gotovo uvaževal. Uvaževal bi bil to stvar tudi sicer, ako bi se ne bil na to opozoril. To je vsekako pogoj, in ako bi bil gospod poslanec dr. vitez Bleiweis v tem oziru stavil resolucijo, bi jo jaz podpiral, kajti tudi pri vodovodu Semič-Črnomelj se je stavila taka resolucija. Seveda, to vprašanje ne more ovirati, da bi se ne sprejel zakon.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Žitnik:

Priloga 49. iz leta 1890. obširno dokazuje potrebo in korist vodovoda za celo Suho Krajino. Nepopisno je, kako ljudstvo trpi vsled pomanjkanja vode. Dan na dan vozijo po dve tri ure daleč do Krke, od koder na lesenem vozu pripeljejo kakih 10 vedrov vode, pa če ima kdo 10 do 12 glav živine, mora drugi dan zopet po vodo. Ženske jo nosijo na glavi v brentah. — Ljudje se dosedaj niso mogli pritoževati, ker nimajo nobenega zastopnika. Slučaj je nanesel, da sem jaz v bližini doma in prosili so me za pomoč. Vsaj ljudje niso nevoščljivi drugim, ali ti se nikdar niso ničesar dobili od dežele. Res bodo troški za vodovod veliki, ali razen slabe okrajne ceste, še nikdar niso ničesar dobili. Poglejte koliko podpor se je drugim krajem dalo za vodnjake, ti ljudje pa so popolnoma pozabljeni in morajo vendar tudi enkrat priti na vrsto. (Poslanec ekselencen baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freih. v. Schwegel: «Koliko pa jih je?») 2085 jih bode deležnih vodovoda, ako se napravi po prvotnem načrtu, če se pa podaljša, jih bode 5000. Če se napravi vodovod samo do Ambrusa, bi bilo to polovičarsko delo in po pravici bi ljudje v drugih vaseh rekli, zakaj ga mi ne dobimo, če so ga ti dobili. Ako bi se ne bilo nádejati, da bode vlada prispevala polovico troškov, bi ne bilo govora o razširjenji projekta, to upanje pa nam je dalo pogum. Voda bode draga, ali če vlada prevzame polovico troškov, ne bode tako draga. Vsak posestnik bo povprečno plačal 3 gld. in imel zase in za živino dobro pitno vodo. Povzdignila se bode živinoreja in pomnožila davčna zmožnost. Finančni odssek je mislil, da naj se za sedaj vodovod izpelje samo do Ambrusa, ker se je pa odločil za to, da se bode pozneje podaljšal, treba je, da se sesalna naprava in vodovodne cevi razširijo, in zaradi tega se prvotno proračunjeni troški povišajo za 23.000 gld. Glede potoka moram omeniti, da je voda jako čista in da se v njej nahajajo postrvi in koščaki. Gospod inženir Hrasky, ki je napravil načrt, vzel je v poštev studenec, ki bi res ne zadostoval. Jaz pa mislim, da naj bi se nižji studenec pod mlinom vzel za vodovod, kjer je vedno, tudi v najhujši suši, zadosti vode. S tem bi se tudi zmanjšali troški. Potok je globok najmanj 1 $\frac{1}{2}$ seznjev. Če

se hoče voda preiskati, nimam nič proti temu. Stvar naj se premisli in pomisleki naj se odstranijo.

Prosim, da se sedaj preide v specialno razpravo.

Deželni glavar:

Prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec Žitnik:

§ 1. se glasi:

«§ 1. Da se kraji Kuželovec, Hrastovec (Ratenca), Kal, Mali in Veliki Korén, Ambrus, Kamnivrh, Primčavas, Višje, Bakerc, Brezovidol v občini Ambrus, in kraja Višje in Ratje v občini Žužemperk primerno preskrbè s pitno in porabno vodo, vzdigovati je vodo potoka Globočeca iz jame pri Malem Globokem s pomočjo sesalne naprave na desnem bregu Krke ter dovajati po cevéh v imenovane kraje.

Ta vodovod se spoznava za podjetje, katero je izvršiti iz deželnih prispevkov s tem pogojem, da k troškom, proračunjenim na 110 000 gld., pripomorejo državni izboljševalni zaklad v zmislu zakona z dne 30. junija 1884. l., drž. zak. št. 116, pridržujoč si ustavno odobrenje, s petdesetimi odstotki, udeleženi občini pa z dvajsetimi odstotki.

Ko bi se občini ne mogli zjediniti gledé razdelitve 20odstotnega prispevka, izvrši to razdelitev deželni odbor.

§ 1. Behufs Versorgung der Ortschaften Kuželovec, Hraftovec (Ratenca), Kal, Klein- und Groß-Koren, Ambrus, Kamnivrh, Primsdorf, Weizel, Wacherz, Birkenthal in der Gemeinde Ambrus, und der Ortschaften Višje und Ratje in der Gemeinde Seifenberg mit entsprechendem Nutz- und Trinkwasser soll das Wasser des Globočec-Baches aus der Grotte bei Klein-Globoko mittelst eines am rechten Gurf-ufer anzulegenden Pumpwerkes gehoben und den genannten Ortschaften durch eine Röhrenleitung zugeführt werden.

Diese Wasserleitung wird als ein aus Landesmitteln auszuführendes Unternehmen unter der Voraussetzung erklärt, daß zu den auf 110.000 fl. veranschlagten Kosten der staatliche Meliorationsfond im Sinne des Gesetzes vom 30. Juni 1884, R. G. B. Nr. 116, vorbehaltlich der verfassungsmäßigen Genehmigung 50 Procent und die beteiligten Gemeinden 20 Procent beitragen.

Wenn sich die Gemeinden bezüglich der Vertheilung der 20procentigen Beitragsleistung nicht einigen können, hat der Landesauschuß diese Vertheilung vorzunehmen.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

§ 2. se glasi;

«§ 2. Natančneje določiti, kako je izvršiti podjetje, kedaj pričeti ter nadaljevati in kako voditi gradbo, kako je nakazovati v izplačilo doneske državnega izboljševalnega zaklada in dežele, in kako sme vplivati vlada na napredovanje podjetja, pridržano je posebnemu dogovoru med vlado in deželnim odborom, po katerem se mora ozirati na to, da se najprvo izvrši na 53.000 gld. proračunjeni delni načrt vodovoda do Ambrusa in Kamnegavrha, dočim se popolna izvršitev načrta pridržuje poznejšemu času.

§ 2. Die näheren Bestimmungen über die Art und Weise der Ausführung des Unternehmens, über die Bauzeit, die Bauleitung, die Flüssigmachung der Beiträge des staatlichen Meliorationsfondes und des Landes, sowie über die Einflussnahme der Regierung auf den Gang des Unternehmens sind einem besonderen zwischen dieser und dem Landesauschusse abzuschließenden Uebereinkommen vorbehalten, bei welchem darauf Rücksicht zu nehmen ist, daß zunächst das mit einem Kostenaufwande von 53.000 fl. veranschlagte Theilproject der Wasserleitung bis Ambrus und Kamnirh auszuführen kommt, während die vollständige Ausführung des Projectes einer späteren Zeit vorbehalten bleibt.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

§ 3. se glasi:

«§ 3. Ako bi troški tega podjetja ne dosegli zneska, proračunjenega na 110.000 gld., oziroma 53.000 gld., znižati je doneske državnega izboljševalnega zaklada, dežele in udeleženih občin (§ 1.) razmerno temu, kar se prihrani

§ 3. Sollten die Kosten dieses Unternehmens den auf 110.000 fl., beziehungsweise auf 53.000 fl. veranschlagten Betrag nicht erreichen, so sind die Beiträge des staatlichen Meliorationsfondes, des Landes sowie der beteiligten Gemeinden entsprechend der eintretenden Ersparung verhältnismäßig (§ 1) herabzusetzen».

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

§ 4. se glasi:

(Bere § 4. iz priloge 68 — liest § 4 aus der Beilage 68.)

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Ich möchte mir erlauben, im deutschen Texte eine kleine Aenderung in Vorschlag zu bringen. § 4 lautet (bere iz priloge 68 — liest aus Beilage 68). Das Wort «hat» gehört stylistisch nach dem Worte «und», so daß die Stelle lauten würde: «und hat, wofern sich dieselben» Bezüglich des slovenischen Textes will ich mich in eine Kritik nicht einlassen, aber im deutschen Texte ist diese Verbesserung unbedingt nothwendig.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Žitnik:

Mislím, da je to tiskovna pomota in nimam ugovarjati nasvetovani spremembi.

Prosim torej v 4. vrsti popraviti besedo «ju» v «ga» také, da se § 4. sedaj glasi:

«§ 4. Vodovod in sesalno napravo oskrbuje in vzdržuje v prvem letu deželni odbor ob troskih stavbenega zaklada. Znaneprej zavezani sta vzdrževati ga udeleženi občini in, ko bi se ne mogli zjediniti gledé razdelitve v ta namen njima pripadajočih prispevkov, določa deželni odbor razmerje, v katerem jima je prispevati. — § 4. Die Erhaltung und der Betrieb der Wasserleitung und des Pumpwerkes erfolgt im ersten Betriebsjahre durch den Landesauschuß auf Kosten des Baufondes. Späterhin obliegt die Erhaltung und der Betrieb den beteiligten Gemeinden und hat, wofern sich dieselben bezüglich der Vertheilung der ihnen zu diesem Zwecke obliegenden Leistungen nicht einigen können, der Landesauschuß das Verhältniß der Beitragsleistung zu bestimmen.»

Deželni glavar:

Prosim glasovati, in prosim gospode, ki pritrdé § 4., kakor ga sedaj predlaga gospod poročevalec, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 5.

Poročevalec Žitnik:

§ 5. se glasi:

«§ 5. Mojemu poljedelskemu ministru je naročeno, izvršiti ta zakon. — Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist Mein Ackerbauminister beauftragt».

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Uvod in načrt zakona se glasita:

«Zakon z dné o preskrbljevanji vode za občino Ambrus in za kraja Viseje in Ratje v občini Zužemperk. Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem také: — Gesetz vom betreffend die Wasserversorgung der Gemeinde Ambrus und der Ortschaften Visej und Ratje in der Gemeinde Seisenberg. Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Gospodje, kateri pritrdé ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je sprejet tudi v tretjem branji in s tem je sprejet tudi prvi odsekovi predlog.

Sedaj homo glasovali še o drugem odsekovem predlogu, in prosim gospode, kateri pritrdé tudi drugemu odsekovemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka.

Daljna točka je:

13. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah občin Škofja Loka, Žiri, Poljane, Trata, Kovor, Sv. Križ, Naklo, Tržič, Sv. Katarina, Sv. Ana in Kranj za zgradbo železnice Kranj-Tržič-Ljubelj.
13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen der Gemeinden Bischoflack, Sairach, Pölland, Trata, Raier, St. Krenz, Matlas, Neumarkt, St. Katharina, St. Anna und Krainburg um Ausbau der Eisenbahn Krainburg-Neumarkt-Loibl.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Prošnje za pospešitev zgradbe železnice Kranj-Tržič vložili so zastopi občin: Tržič, Kovor, Sv. Križ, Naklo, Sv. Ana, Sv. Katarina in Kranj. Ob enem pa prosijo tudi občine Škofja Loka, Javorje, Poljane, Trata in Žiri, da bi se gradila železnica Ljubeljska, katera bi Tržič s Kranjem vezala. V teh prošnjah se poudarja, da bi se visoko ministerstvo prosilo, da bi pospeševalo gradnjo železnice Kranj-Tržič, katere črta se je uže pregledala, in da bi se ta delna proga Ljubeljske železnice z ono na sosednem Koroškem kmalu zvezala. V prošnjah se dalje poudarja, da se je slavni zbor pri svojih obravnavah o zvezi s Trstom vselej izrekel za gradnjo Ljubeljske železnice in da so prositelji preverjeni, da se bode tudi zdaj istotako izrekel, ko se je nadčjati, da se bode stvar zarad delnih prog te železnice na Kranjskem in Koroškem kmalu rešila, ter da bode vnovič sklenil, da smatra gledé grajenja železnice čez Karavanke progo Kranj-Tržič-Ljubelj-Celovec za najprimernejšo in da naj se z državno železnico zveže pri postaji Kranj.

Finančni odsek priznava, da se je slavni zbor od leta 1872. mnogokrat izrekel za železnico preko Ljubelja, oziroma za zvezo Tržiča z državno železnico in da se je mnogokrat poudarjalo, da bi bila najkrajša in najprimernejša zveza severnih delov naše širne Avstrije z južni mi kraji, oziroma s pristaniščem v Trstu. Pomanjkljiva zveza s Trstom in pa visoki tarifi južne železnice silili so slavni zbor, trgovinsko in obrtniško zbornico in pa tudi mnogo občinskih zastopov, da so se potegovali za omenjeno železnično zvezo. Leta 1872., in sicer v XI. seji dné 7. decembra, se je sklenilo, obrniti se do visoke vlade, da bi se brez odloga zgradila železnica, ki bi Rudolfovo železnico na Kranjskem iz Loke vezala z Rudolfovo železnico na Koroškem.

Dne 13. januvarija leta 1874. je sklenil visoki deželni zbor, da se ima visoka vlada naprositi, da pri nadaljevanji železnične zveze iz Loke s severnimi pokrajinami posebno na to gleda, da se doseže najkrajšim potom zveza s severom, in ker se to najboljše s tem doseže, če se postaja Loka z Rudolfovo železnico v Celovci ali v Lauensdorfu zveže, da se ima vlada naprositi, da se pri določitvi proge posebno ozira na kraj, kjer je najbolj razvita obrt na Kranjskem, to je na Tržiču.

Ta sklep ponovil je visoki deželni zbor v svoji seji dne 16. oktobra leta 1874. V enakem zmislu izrekel se je visoki deželni zbor v svojih sejah dne 17. oktobra leta 1881 in dne 20. januvarija leta 1886.

Dné 28. julija leta 1890. zbrali so se v Celovci zastopniki deželnih odborov Gorenje Avstrijskega, Koroškega, Isterskega, Tržaškega in Kranjskega ter trgovinskih in obrtniških zbornic v Pragi, Budjejevicah, Hebu, Lincu, Celovcu in Ljubljani in pa deželnega stolnega mesta koroškega Celovec, da se posvetuje o železnični zvezi pristanišča Tržaškega z industrielnim severom Avstrije, in takrat so se vsi zjediniili v tem, da je v interesu Trsta in v gospodarskih interesih zahodne polovice Avstrije ležeče, da se omenjena zveza naredi in da se najkrajša pot doseže v Celovec. Na podlagi tega sklepa vložila se je od vseh imenovanih zastopov podpisana peticija do visokega trgovinskega ministerstva, in sicer dne 23. marcija 1891., v kateri se je tudi prosilo, da bi ministerstvo odredilo, da bi se se leta 1891. tehniško preiskavala proga iz Kranjske čez Karavanke in Rožno dolino v Celovec in bi se sestavil podrobni načrt.

Temu se je ustreglo, ali ker se ni deželnemu odboru nič o tem naznanilo, obrnil se je z vlogo z dne 10.ega aprila leta 1893., št. 3613., do visokega trgovinskega ministerstva s prošnjo, da bi izvolilo rezultat dosedanjih študij o Ljubeljski železnici — o železnici čez Karavanke objaviti in tudi naznaniti projektovano črto in dotične proračune, posebno oziraje se na progo iz Tržiča do državne železnice na progi Ljubljana — Trbiž, kakor hitro mogoče.

Visoko trgovinsko ministerstvo je to storilo z ukazom z dne 27. aprila leta 1893., št. 19 890, in naznanilo, da se projektuje železnica kot glavna železnica II. vrste z mešanim zistemom — adhezija in zobotvorna moč. Železnica naj se izpelje od Celovške postaje c. kr. priv. južne železnice do Žihpolja (Maria-Rain). Tu se pričinja prvi klanec te proge in potem pelje proga ob Humberškem vzhizji navzdol v Rožno dolino do postaje Košentaver. Koj za to postajo prične se proga vzdigavati proti Ljubelju pri postaji Podljubelj, pri Zapotnici in postaji St. Lenart, predno pride v 4845 m dolgi Ljubeljski predór. Na konci predóra bode postaja Sv. Ana in potem gre črta navzdol do postajice Dobrin. Tam, kjer pride železnica v ravnino, bi bila postaja Tržič. Od tu naprej bo tekla železnica kot adhezijska železnica čez Duplje in se bode na postaji Kranj spojila s progo državne železnice Ljubljana-Trbiž.

Dolžina projektovane črte Celovec-Kranj znaša 49 km. Črta delne proge Kranj-Tržič se prične na staciji Kranj in bo tekla najprej kot drugi tir do kilometra 48. državne železnice Tržič-Ljubljana v smeri proti Tržiču. Potem se obrne črta proti Savi. Tu se bo napravil most z železno konstrukcijo in potem pride v severno-zapadni smeri prekoračivši ljubeljsko cesto do postaje Duplje. Zapustivši to postajo prekorači še enkrat državno cesto in teče potem nadalje proti severu med to cesto in bistriškim potokom. Za Pristavo krene črta na desni breg omenjenega potoka in dospe do končne postaje Tržič. Dolžina te lokalne železnice znaša 15 km in zgradbeni troški, prištevisi vozni park,

interkalarne obresti in rezervni zaklad 20.000 gl., so proračunani na 1.300.000 gl.

Iz tega je razvidno, da si misli visoko ministerstvo progi Kranj-Tržič in Košentaver-Celovec le kot delni progi cele ljubeljske železnice, ali železnice čez Karavanke, ker še posebej omenja, da se bode rentabiliteta izdatno povečala, ko se bode Kranj s Celovcem zvezal.

Ker je deželni odbor vsled gori omenjenih deželno-zborskih sklepov opetovano vložil pri visokem ministerstvu prošnje, in ker tudi trgovinska zbornica v svojih peticijah, katere je predložila visokemu ministerstvu, prosila za to železnico; nadalje, ker sta deželni odbor in trgovinska zbornica v Ljubljani meseca februvarija leta 1893. vložila pri visoki državni zbornici peticiji, da bi se gradnja te železnice kar le mogoče pospešila, sprejel je slavni deželni zbor v svoji XI. seji dné 9. maja leta 1893. nastopni nasvet:

«Podjetju za gradnjo glavne železnice II. vrste od primernege kranjskega kraja na Rudolfovi železnici čez Tržič in do primernege kraja v Št. Anski dolini, kjer bi se zvezala s projektovano ljubeljsko železnico, zagotavlja kranjska dežela podporo v tej obliki, da bode prevzela glavnih delnic al pari v znesku 50.000 gl. pod tem pogojem: 1.) da dajo daljni znesek 80.000 goldinarjev interesentje in podjetnik in 2.) da se za zaostali znesek stavbinskega kapitala te delne proge, kateri je s prioritetai pokriti, garantuje država letni čisti donesek, kateri znaša toliko, da se pokrijejo 4% obresti in amortizacijska svota tega prioritetnega posojila.»

Z dopisom z dne 8. julija 1893, št. 9130, poslala je c. kr. deželna vlada od visokega ministerstva došli in od c. kr. glavnega nadzornika avstrijskih železnic napravljeni načrt lokalne železnične proge Kranj-Tržič v pregled. Vsled odredbe visokega trgovinskega ministerstva z dné 4. julija 1893 je c. kr. deželna vlada z dopisom z dné 8. julija 1893 od c. kr. generalnega nadzorstva avstrijskih železnic izdelani predprojekt lokalne železnice Kranj-Tržič izročila deželnemu odboru s pozivom, da on dotični načrt pregleda in ga potem vrne ministerstvu. Ko se je to zgodilo in prosilo za revizijo trase, pozvalo je trgovinsko ministerstvo z odredbo dné 12. septembra 1893 c. kr. deželno vlado, da priredi revizijo trase, in čas za to določi sporazumno z deželnim odborom. C. kr. deželna vlada javila je to deželnemu odboru z dopisom z dné 18. septembra 1893, št. 12.405, in dostavila, da je visoko trgovinsko ministerstvo ob enem priporočalo, da bi se ustanovil za zvršitev projekta konsorcij udeležencev, kateri naj bi formalno vložil prošnjo za podelitev koncesije za zgradbo in obrat projektovane železnice, kadar bi se dognalo vse zarad v to zvrho potrebnih denarnih sredstev.

Ko se je z dopisom z dné 11. oktobra 1893 c. kr. deželni vladi naznanilo, da se je konsorcij, katerega je visoko trgovinsko ministerstvo v prej omenjeni svoji odredbi priporočalo, vrsila se je vsled odredbe c. kr. deželne vlade revizija trase dné 30. oktobra 1893.

Deželni odbor obrnil se je do visocega c. kr. trgovinskega ministerstva ter mu javil sklepe deželnege zbornice z dné 9. maja 1893 z obširnimi utemeljevanjem

taistih in vloge konsorcija z dné 21. novembra 1893, iz katere je razvidno, da ono obstoji iz zastopnikov deželnege odbora, kranjske hranilnice, iz obrtnikov in veleposestnikov, potem državnih poslancev ekscelence barona Josipa Schwegla in Franca Sukljeta, ter da je načelnik konsorcija njega ekscelenceja baron Josip Schwegel. Ob enem je deželni odbor visoko trgovinsko ministerstvo naprosil, da blagohotno uvažuje ravnokar omenjene sklepe, pospešujú gradnjo železnice Kranj-Tržič.

Ko so se imena članov konsorcija naznanila tudi c. kr. deželni vladi kranjski, naznanil je deželni odbor konsorciju sklepe visokega deželnege zbornice z dné 9. maja leta 1893. ter ga naprosil, da bi storil daljše korake za zvršitev te železnice, za katero bode dežela kranjska dala omenjeno subvencijo. Poudarjal je deželni odbor ob enem, da je, kakor samo po sebi umevno, vsikdar pripravljen, pospeševati to važno podjetje ter podpirati konsorcij v njegovem nesebičnem delovanju, kakor hitro se mu bode naznanila kaka želja.

Železnica Kranj-Tržič tekla bo po jako obljudenem delu Gorenjske, kjer je že sedaj veliko industrije in tudi hišne obrti. Železnica zadene središče Gorenjske, mesto Kranj, kjer je veliko trgovine, obrtnije in največji mlin na Kranjskem. Zadene dalje Tržič, čegar obrtnost od nekdanj slovi in kjer se nahaja velika predilnica in tkalnica, potem dve veliki tvornici za obutva, več fužin za kôse in štiri usnjarne. Tik Tržiča nahaja se tovarna za izdelavanje lesenih pokrovov in predilnica za lóden. Ne daleč od Tržiča je Ilirski rudnik za živo srebro, 20 mlinov in 20 žag in tovarna za izdelavanje furnirjev.

Gotovo mi nihče ne bode oporekal, če trdim, da razen mesta Ljubljane obrtnost nikjer ni tako razvita, kakor v Tržiču.

Poizvedavanja o rentabiliteti te železnice so dognala, da, če se ne upoštevajo Kočevski premogokopi, nikjer razmere niso tako ugodne, kakor gledé te železnice. Ta železnica bi pa ne samo povzdignila že obstoječo industrijo dotičnih krajev, temveč bi brez dvoma prouzročila ustanovitev novih obrtnih podjetij. Največje važnosti bode pa železnica ne le za te kraje, ne le za Gorenjsko, ampak tudi za središče dežele, za Ljubljano ter za celo kranjsko deželo in sploh za Avstrijo, ker bode koristila prometu iz Češke, Gorenje Avstrijske, Koroške, Trsta in Istrije. Olajšala bode promet med temi deželami ter odprla nova pota za izpečavanje obrtnih, kmetijskih in gozdarskih pridelkov.

Sosedne dežele Koroške zastop to tudi spoznava in kakor je v tem vprašanju vedno edin bil z Kranjsko, tako se tudi zdaj poteguje z vso močjo skupno s trgovinsko in obrtnijsko zbornico koroško in zastopom glavnega mesta Koroške, s Celovcem, da bi se tudi tam delna zveza Celovec-Košentaver gradila, in ko bi železnica čez Ljubelj zvezala Kranjsko in Koroško delno progo, olajšal bi se izdatno promet, ker so južne dežele v živahni prometni zvezi z severnim in isto tako severne dežele z našimi kraji.

Deželni zbor koroški je torej tudi v tem zasedanju sklenil, udeležiti se zgradbe železnice s prispevkom 100.000 gl.

Sklicevaje se na sklep slavnega deželnega zbora z dné 9. maja 1893 nasvetuje finančni odsek po tehtnem preudarku, da bi se imenovane prošnje rešile z naslednjim sklepom:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Deželni zbor se opetovano izreka za zgradbo glavne železnice II. vrste iz postaje Kranj državnih železnic v Trzič, da se zveže s projektovano ljubeljsko železnico in se zavezuje z ozirom na svoj v zadnjem zasedanji storjen sklep dati deželni prispevek 50.000 gld. na ta način, da se bode prevzelo za to svoto glavinskih delnic al pari s tem pogojem, da se troški za zgradbo in za prometna sredstva pokrijejo z deželnim prispevkom in s prispevki udeležencev, kakor tudi z državno garancijo obresti za prioritete in prioritete delnice in da se deželi dovoli primeren vpliv pri obravnavah o pogojih za konvencijo in pri sklepanji o prometni pogodbi.

2.) Deželnemu odboru se naroča, obrniti se zopet do visokega c. kr. trgovinskega ministerstva z nujno prošnjo, da bi zgradbo te železnice z vsemi svojimi sredstvi pospeševalo.

1.) Der Landtag spricht sich neuerlich für den Ausbau einer Hauptbahn II. Ranges von der Station Krainburg der Staatsbahnen nach Neumarkt zum Anschlusse an die projectirte Voiblbahn aus und sichert mit Bezug auf den in der letzten Session gefassten Beschluss eine Landes-subvention in der Form der Uebernahme von Stammactien al pari im Betrage von 50.000 fl. unter der Bedingung zu, dass die Aufbringung der Baukosten und der Kosten für die Betriebsmittel durch den Landesbeitrag und durch die Beiträge der Interessenten sowie durch die staatliche Zinsgarantie für die Prioritäten und Prioritäts-Actien sichergestellt und dem Lande bei den Verhandlungen über die Commissionsbedingungen und über den Abschluss eines Betriebsvertrages eine entsprechende Einflussnahme gestattet wird.

2.) Der Landesauschuss wird beauftragt, sich wieder an das hohe k. k. Handelsministerium mit der dringenden Bitte zu wenden, den Ausbau dieser Eisenbahn mit allen ihm zu Gebote stehenden Mitteln zu fördern.»

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Ekscelenca gospod baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Meine Herren! Ich habe mir das Wort in erster Reihe zu dem Zwecke erbeten, um den von dem Herrn Referenten gestellten Anträgen auf das vollständigste beizustimmen und die Annahme derselben dem hohen Hause wärmstens zu empfehlen. Die Angelegenheit, die er in seinem Berichte ausführlich dargelegt hat, ist wiederholt Gegenstand der Verhandlungen dieses hohen Hauses gewesen, und die Beschlüsse, die vor Jahresfrist über diesen Gegenstand hier gefasst wurden, sind ebenso noch in der Erinnerung aller Herren, als sie andererseits thatsächlich auch in der Durchführung, von welcher der Herr Referent gesprochen

hat, insoweit Ausdruck gefunden haben, als von Seite der hohen Regierung auf die Trasse Neumarkt-Krainburg als Theilstrecke der Voiblbahn das größte Gewicht gelegt wird und die diesbezügliche Tracenrevision bereits auch durchgeführt ist. Ich kann also bezüglich der Beschlüsse, die im verflossenen Jahre hier gefasst worden sind, nur constatiren, dass dieselben, soweit die Thatfachen sprechen, in den Anschauungen der hohen Regierung die vollste Zustimmung gefunden haben und dass es wünschenswert ist, dass ihnen auch in der Folge die gleiche Anerkennung und Unterstützung zutheil werde.

In sehr anerkennenswerter Weise hat heute der Herr Referent insbesondere auch auf die Rentabilität der in Frage kommenden Theilstrecke hingewiesen und gleichzeitig betont, dass man in Krain kaum eine andere Bahn ins Auge fassen könnte, welche eine Stadt, wenn die Landeshauptstadt nicht in Betracht käme, in berechtigter Weise als Neumarkt zu beanspruchen in der Lage wäre. Ich kann diese Thatfache nur bekräftigen und beifügen, dass noch lange die Entwicklungsfähigkeit dieses Ortes und der Gegend, welche diese Strecke durchlaufen soll, nicht erschöpft ist und dass die berechtigte Hoffnung vorliegt, dass eine Bahn nach Neumarkt anregend und belebend auf die Industrie dieses Ortes wirken wird. Worauf es aber bei dieser Bahn hauptsächlich ankommt, ist eine Thatfache, auf welche der Herr Berichterstatter auch hingewiesen hat, indem er insbesondere die vollständige Uebereinstimmung der Beschlüsse, die von Seite der beiden an diesem Unternehmen interessirten Länder Kärnten und Krain diesbezüglich gefasst werden, betonte, wenn den Anträgen des Herrn Referenten die Zustimmung des hohen Landtages zutheil wird. Diese Anträge decken sich bis auf den Subventionsantrag, an dem wir auf Grundlage des vorjährigen Beschlusses noch heute festhalten, vollständig mit den vor wenigen Tagen in Klagenfurt gefassten Beschlüssen und gewähren die Garantie, dass dieses Unternehmen, an dem diese beiden Länder in gleicher Weise mitzuwirken bereit sind, durch Mangel an Uebereinstimmung nicht irgendwie gestört oder verhindert wird. Wir haben gerade in dieser Beziehung, was die Herstellung von Verbindungen auf dem Schienenwege in den Alpenländern betrifft, insoferne traurige Erfahrungen zu constatiren, als die Verschiedenheit der Auffassung der beteiligten Kreise zum größten Theile zur Folge hatte, dass gar nichts zustande gekommen ist, und deshalb ist die Uebereinstimmung der wichtigste und erste Factor zur Verwirklichung eines zweckmäßigen Projectes. Wenn wir für diese Strecke uns ausgesprochen haben und heute für uns in gewissem Sinne das Verdienst in Anspruch nehmen, die ersten gewesen zu sein, welche auf die Wichtigkeit der Verbindung des österreichischen Hinterlandes mit der Adria hingewiesen haben, so haben wir, glaube ich, neben diesem Verdienste auch die Möglichkeit, jedem Vorwurfe zu begegnen, als wäre eine Differenz in den Anschauungen, die zutage treten könnte, ein Hindernis der Verwirklichung jener Projecte, die wir alle empfohlen haben und die wir alle zu unterstützen bereit sind. Wie die Frage mit Rücksicht auf die weitere Ausgestaltung des Projectes aufzufassen sei, dies zu erörtern, ist der gegenwärtige Anlass dazu nicht geeignet, immerhin aber muss constatirt werden, dass nach wie vor das Land Krain Wert darauf legen muss, dass die zweite Verbindung des Inlandes mit der Küste, mit Triest, wenn sie zustande

kommt, das Land Krain nicht umgehe und daß die Vortheile einer solchen Verbindung unserem Lande zutheil werden. Das ist der eine Punkt, an dem wir unter allen Verhältnissen festhalten müssen. Ein zweiter und entscheidender Punkt aber wird nach meiner Auffassung darin zu suchen sein, daß die wirklichen großen Vortheile dieser Verbindung in Uebereinstimmung gebracht werden auch mit den anderen Anforderungen, die im Interesse des Staates an die Herstellung dieser Linien gestellt werden müssen. In dieser Beziehung ist seit Jahresfrist ein erfreulicher Fortschritt im Interesse der Alpenländer zu constatiren. Meine Herren! Ihnen allen ist es bekannt, daß die Eisenbahnpolitik des Reiches in den letzten Jahren vielfach engagirt war mit der Herstellung von Bahnverbindungen im Norden und Nordosten des Reiches, welche ein allgemein staatliches Interesse für sich in Anspruch nahmen, das nicht umgangen werden konnte. Nun ist, seitdem dieser Gegenstand hier zum letztenmale verhandelt wurde, die erfreuliche Thatsache zu constatiren, daß im wesentlichen die großen Opfer, die der Staat zur Herstellung dieser Bahnverbindungen bringen mußte, zum Abschlusse gelangt sind, beziehungsweise, daß jene Verbindungen allgemein staatlicher Natur heute nahezu als abgeschlossen betrachtet werden können, so daß es nunmehr möglich sein wird, auch den Alpenländern im allgemein staatlichen Interesse bezüglich der Herstellung von Staatsbahnen eine erhöhte, und zwar jene Aufmerksamkeit zuzuwenden, welche diese Länder unbedingt beanspruchen können. Wenn also der einen Bedingung Rechnung getragen wird, daß einerseits unser Land entsprechend berücksichtigt wird, andererseits aber die gesamtstaatlichen Interessen mit denen des Landes sich decken, dann wird, glaube ich, für die Alpenländer, Krain inbegriffen, eine der erfreulichsten wirtschaftlichen Thatsachen zu constatiren sein, für deren Anslebentreten wir den ersten Anstoß gegeben zu haben stolz sein können. In diesem Sinne, meine Herren, befürworte ich die Anträge des Herrn Referenten vom Standpunkte der großen localen Interessen, welche an die Orte Krainburg und Neumarkt sich knüpfen und die insbesondere behufs Förderung der Entwicklung der industriellen Verhältnisse im Oberlande die allergrößte Berücksichtigung erheischen.

Wenn wir nun an den Beschlüssen des vorigen Jahres festhalten und gleichzeitig unsere heutigen Beschlüsse mit den Beschlüssen des benachbarten Kronlandes Kärnten in vollste Uebereinstimmung bringen, so dürfen wir hoffen, daß die hohe Regierung diesen übereinstimmenden Beschlüssen ihre vollste Beachtung schenken wird, und wir können nur erwarten, daß der Landesauschuß seinerseits diese Wünsche des hohen Landtages in der entschiedensten und nachdruckvollsten Weise zur Kenntniß der hohen Regierung bringen wird. (Zivahna pohvala po celej zbornici. — Lebhafter Beifall im ganzen Hause.)

Deželni glavar:

Zeli se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Zeli besedo gospod poročevalec?

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Ne.

Deželni glavar:

Bodemo torej glasovali, in prosim gospode, kateri pritrde prvemu predlogu finančnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki pritrđijo drugemu predlogu finančnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet in s tem rešena ta točka.

Daljna točka je:

14. Ustno poročilo finančnega odseka o samostalnem predlogu gledé prispevka za napravo načrta za belokranjsko lokalno železnico (priloga 46) in o prošnji odbora za nadaljevanje zgradbe železnice od Novega mesta do Černomlja in Metlike.

14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den selbständigen Antrag, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages behufs Verfassung des Vorprojectes für den Bau der Weißkrainer Localisenbahn (Beilage 46) und über die Petition des Comités zur Fortsetzung des Eisenbahnbauers Rudolfswert-Cernembl-Müttling.

Berichterstatter Dr. Schaffer:

Der Gegenstand, der augenblicklich auf der Tagesordnung sich befindet, betrifft in gewisser Richtung eigentlich schon eine alte Frage und hat indirect den hohen Landtag schon öfters beschäftigt, indem er mit der Angelegenheit der Unterkrainer Bahnen wesentlich zusammenhängt, die, wie die Herren wissen, wiederholt Gegenstand der Berathung und Beschlussfassung in diesem hohen Hause war. In der heutigen concreten Gestalt ist er durch zwei Anlässe vor den hohen Landtag gekommen; erstens in Folge des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Sulkje, zu den Kosten des Vorprojectes und des Generalvoranschlages für den Bau der Weißkrainer Localisenbahn einen angemessenen Beitrag aus dem Landesfonde zu bewilligen, und zweitens in Folge einer Petition, welche seitens des Comités zur Fortsetzung der Unterkrainer Bahnen überreicht worden ist, worin die nämliche Bitte gestellt wird, die der Herr Abgeordnete Sulkje bereits durch seinen Antrag befürwortet hat. Was die Frage dieser Bahn betrifft, so hat sie in den früheren Jahren eine andere Gestalt gehabt als heute. Heute sprechen wir nur von einer Weißkrainer Localbahn, während früher von der Fortsetzung der Unterkrainer Bahnen in einem anderen Style, ursprünglich sogar als einer Hauptbahn, später als einer normalspurigen Bahn, welche ein Mittel-

glied einer größeren Transitlinie wäre, die Rede war. Ich werde heute an dieser Stelle in keiner Weise auf die Differenzen zwischen normalspurigen und schmalspurigen Haupt- und Localbahnen, auf die Vortheile und Nachtheile der einen und der anderen eingehen. Die Herren, die sich damit beschäftigt haben, wissen, daß darüber eine ganze Literatur besteht.

Die Frage hat schließlich, wie sovieler andere wirtschaftlichen Fragen, ihre Lösung darin gefunden, daß man eingesehen hat, man könne hierüber keine allgemeinen Grundsätze aufstellen, sondern müsse immer nur von Fall zu Fall die besonderen Verhältnisse als maßgebend ansehen; man kann also nicht apodiktisch jagen, dies oder jenes sei besser oder praktischer, sondern es muß, kurz gesagt, etwas Casuistik getrieben und die Frage individualisirt werden.

Wie die Verhältnisse heute stehen und inwieweit die Intentionen der Regierung bekannt sind — und auf diese muß man schon hinsichtlich der finanziellen Unterstützung großen Wert legen — kann man die Sache mit Aussicht auf Erfolg nur vom Gesichtspunkte der Localbahn ins Auge fassen, und aus verschiedenen wirtschaftlichen, eisenbahn- und tarifpolitischen Erwägungen ist kaum Aussicht vorhanden, daß dieser Gesichtspunkt sich verrücken wird. Damit will ich gesagt haben, daß das Project der Fortsetzung der Unterkrainger Bahnen nur unter der Voraussetzung, daß die Weißkrainger Bahn eine Localbahn sein wird, ins Auge zu fassen ist, und unter dieser Voraussetzung tritt auch der Antrag und die Petition der Sache näher.

Das Project liegt bisher in allgemeinen Umrissen vor, von einer bestimmten Trace ist noch keine Rede und ebenso ist keine Rede von einem Kostenvoranschlage, der Anspruch auf Genauigkeit hätte. Was die Trace anbelangt, so wird bei der Unbestimmtheit derselben es sich vorerst darum handeln, erst die möglichen Varianten zu studiren. Ich beschränke mich gegenwärtig nur auf die allgemeine Bemerkung, daß hierbei hauptsächlich drei Varianten in Betracht kommen, und daß jede derselben wieder kleine Aenderungen zuläßt. Die eine Variante, die aber heute am wenigsten in Anschlag kommt, hatte große Bedeutung zu der Zeit, als man daran dachte, von Rudolfswert aus in der Richtung gegen Möttling eine Hauptbahn, eine große Transitbahn herzustellen; von dem Momente aber, als die Bahn den Charakter einer Localbahn angenommen hat, hat diese Variante an Wahrscheinlichkeit der Ausführung viel verloren. Außerdem existirt noch eine zweite und eine dritte Variante, die von Rudolfswert oder von Straza, dem künftigen Endpunkte der Unterkrainger Bahnen ausgehend, über Uršna Sela und Laze nach Tschernembl und von dort nach Möttling führen. Diese Trace wird, dem Terrain und den Bedürfnissen des Bezirkes entsprechend, ziemlich ausgedehnt und, wenn ich nicht irre, 52 km lang sein. Der Ausgangspunkt wird, wie angedeutet, Rudolfswert oder Straza sein; wie aber heute die Verhältnisse stehen, kann man noch nicht entscheiden, welcher von diesen beiden Orten der Ausgangspunkt sein soll. Bei der von Straza ausgehenden Variante gibt es wieder zwei Untervarianten, von welchen die eine Töplitz in ausgiebigem Maße berücksichtigen will. Das sind die Möglichkeiten, die bezüglich der Tracenführung vorliegen. Eines aber muß maßgebend bleiben und berücksichtigt werden, daß jede Trace

im Tschernempler Bezirke möglichst nahe an das betreffende Kohlenlager kommen soll, weil dieses den wertvollsten Beitrag für das Erträgnis der Bahn bilden wird.

Im Finanzausschusse ist die Frage eingehend besprochen worden, ob das Unternehmen ein solches ist, welches einer Beihilfe des Landes bedarf, um die präparatorischen Studien zu sichern und eventuell, in welchem Ausmaße diese Aus- hilfe gewährt werden soll. Was die Kosten anbelangt, so belaufen sich dieselben unter der Voraussetzung, daß alle die verschiedenen Varianten studirt werden, auf 12.000 bis 13.000 fl., um ein generelles Vorproject und einen Kostenvoranschlag zu verfassen und dann die weiteren Erhebungen vorzunehmen. Was den Beitrag des Landes betrifft, so muß gegenwärtig gehalten werden, daß die Interessenten allerdings auch zu den Kosten des Vorprojectes beisteuern werden, aber sie sind finanziell nicht so kräftig, daß sie in dem Maße beitragen könnten, wie bei den Unterkrainger Bahnen, wo die Trifailer Kohlengewerkschaft und andere leistungsfähige Factoren mitgewirkt haben. Der Finanzausschuß glaubte daher, eine verhältnismäßig höhere Quote in Antrag bringen zu sollen, als sie für die Unterkrainger Bahnen bewilligt worden ist.

In Zusammenfassung dieser Erwägungen hat der Finanzausschuß stimmeneinhellig einen Beitrag von 4000 fl. als angemessen erachtet, und der Antrag des Finanzausschusses, womit ich meine Ausführungen zu schließen die Ehre habe, lautet daher:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Der Landesauschuß wird ermächtigt, zu den Kosten eines Vorprojectes und generellen Kostenvoranschlages für den Bau der Weißkrainger Localbahnen einen Beitrag von 4000 fl. aus dem Landesfonde unter der Bedingung zu bewilligen, daß, falls der Bau zustande kommt, der gewährte Beitrag nebst 4% Zinsen aus dem Baucapitale rückgezahlt werde».

Den eben erwähnten Zusatz habe ich früher nicht begründet, weil er sich aus der Sachlage von selbst ergibt und einer weiteren Motivirung nicht bedarf.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrde temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Na vrsto pride točka 15. dnevnega reda. Ker mi je pa gospod poročevalec finančnega odseka naznanil, da ta točka v odseku še ni rešena, jo odstavim iz dnevnega reda.

Ker zboruje upravni odsek danes ob 4. uri popoldne, vprašam, ali se visoka zbornica strinja s tem, da se seja sklene?

(Pritruje se. — Zustimmung.)

Torej prestopam k sklepu. Upravni odsek ima sejo danes popoldne ob 4. uri; davčni odsek danes ob 5. uri popoldne in finančni odsek jutri dopoldne ob 10. uri.

Na dnevni red stavljam sledeče točke:

(Dnevni red glej prihodnjo sejo. — Tagesordnung siehe nächste Sitzung.)

Prihodnja seja bode v četrtek dne 15. t. m. točno ob 10. uri dopoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri 30 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 30 Minuten Nachmittag.